Verbatim records

XIV Riigikogu, II Istungjärk, Täiskogu korraline istung

Wednesday, 11.12.2019, 14:00

Edited

14:00 Istungi rakendamine
1. 14:05 Euroopa Parlamendi valimise seaduse, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse, Riigikogu valimise seaduse, rahvahääletuse seaduse ja karistusseadustiku muutmise seaduse (valimispäeval valimisagitatsiooni piirangu ja välireklaami keelu kaotamine) eelnõu (51 SE) kolmas lugemine
2. 14:10 Riigilõivuseaduse, isikut tõendavate dokumentide seaduse ja konsulaarseaduse muutmise seaduse eelnõu (78 SE) kolmas lugemine
3. 14:12 Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse ning riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (8 SE) kolmas lugemine
4. 14:13 Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning sotsiaalmaksuseaduse, tulumaksuseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse muutmise seaduse eelnõu (80 SE) kolmas lugemine
5. 14:18 Tulumaksuseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (106 SE) kolmas lugemine
6. 14:26 2020. aasta riigieelarve seaduse eelnõu (82 SE) kolmas lugemine
7. 16:43 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2019/788 "Euroopa kodanikualgatuse kohta" rakendamise seaduse eelnõu (74 SE) teise lugemise jätkamine
8. 17:03 Tarbijakaitseseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (103 SE) teine lugemine
9. 17:11 Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse ja tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (99 SE) teine lugemine
10. 17:33 Maksualase teabevahetuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (89 SE) teine lugemine

14:00 Istungi rakendamine

14:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tere päevast, austatud kolleegid! Alustame Riigikogu täiskogu II istungjärgu 11. töönädala kolmapäevast istungit. Alustuseks on Riigikogu liikmetel võimalik üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Jevgeni Ossinovski, palun!

14:00 Jevgeni Ossinovski

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud kolleegid! Sotsiaaldemokraatide nimel on mul üle anda kaks arupärimist, üks peaministrile ja teine sotsiaalministrile. Need puudutavad ravimipoliitikat.
2015. aastal võeti Riigikogus vastu ravimiseaduse muudatused, mis parandavad konkurentsi ravimiturul ning vähendavad suurte ravimiettevõtete oligopoolset mõju rahvatervise seisukohast niivõrd olulises valdkonnas. Need muudatused peaksid jõustuma 1. aprillil 2020. Ehkki suured ravimifirmad, täpsemalt öeldes ravimite hulgimüüjad, on viie aasta jooksul korduvalt püüdnud apteegireformi kraavi keerata, on poliitikud suutnud siiani seada esiplaanile siiski Eesti inimeste, mitte üksikute ärimeeste huvid. Nüüd on valitsuskoalitsioon algatanud ravimiseaduse eelnõu – värskelt eile –, mis põlistab hulgimüüjatele kasuliku ja patsientidele kahjuliku olukorra. Selle maksame me kõik kõrgemate ravimihindade kujul kinni. Peaminister ütles just infotunnis, et ravimiseaduse eelnõu on Riigikogus algatatud ja küll siis valitsuse poolt Tanel Kiik, kes apteegireformi elluviimist sõnades justkui toetab, teeb selle kohta kindlasti oma ettepanekud, ja et nii see peabki käima. Ei, niimoodi see kindlasti käima ei pea. Õigemini,

see ei tohikski niimoodi käia, et ravimiärimeeste palgatud juristid kirjutavad eelnõu, keskerakondlane Mölder tassib selle parlamenti, aga ei viitsi välja mõelda isegi valet, kust ta selle eelnõu sai, Priit Sibul annab selle eelnõu üle ja kasutab nii meedias kui ka siin üks ühele neid propagandistlikke jutupunkte, mida ravimite hulgimüüjadki.
Peaminister ütleb, et Eestis ei saa seadusi osta, ta just ütles seda. Ja ometi on Priit Sibula sotsiaalpoliitiline ekspertiis jäänud avalikkusele siiani pehmelt öeldes märkamatuks. Küll aga oleme vägagi märganud seda, kuidas ta Isamaa peasekretärina on rahalises suhtes Margus Linnamäega, kelle huvides Sibula eile menetlusse antud eelnõu selgelt ka on. (Hääled saalis.) Peaminister, kes oma esimese valitsuse jooksul toetas apteegireformi ja oli nagu ka mina vastu Priit Sibula juba toona tehtud ettepanekutele ja katsetele apteegireform kraavi kreeta, on ühtäkki asunud apteegiärimeeste poolele. Loomulikult ei mängi selles mitte mingisugust rolli peaministri juhitud Keskerakonnale tehtud 100 000 euro suurune annetus suurima ravimihulgimüüja Magnum Medicali kaasomaniku poolt.
See asi haiseb korruptsiooni järele igast võimalikust otsast. Kõige rõvedam selle asja juures on see, et enamik ravimimüüjate ülemäärasest rikastumisest tuleb vanade ja haigete inimeste arvel. Seda riigis, kus eakate suhteline toimetulek on üks Euroopa kehvemaid. On lihtsalt vastik näha, kuidas rahvast esindama valitud inimesed, kaval irve näol, võtavad vanainimeste taskust küüniliselt nende viimased pensionisäästud ja annavad need ühiskonna kõige jõukamatele.
Sellest tulenevalt esitan koos kolleegidega peaministrile ja sotsiaalministrile rea küsimusi. Ärgu Ratas ja Kiik varjaku ennast selle loba taha, et parlament algatas ja valitsus ei tea mitte midagi. Ühiskonna nõrgimate röövimine pannakse toime nende heakskiidul. Aitäh!

14:04 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem arupärimiste ja eelnõude üleandmise soovi ei ole. Olen juhatuse nimel vastu võtnud kaks arupärimist. Riigikogu juhatus menetleb neid vastavalt kodu- ja töökorra seadusele.
Head kolleegid, teated. Täna pärast täiskogu istungi lõppu toimub siin istungisaalis riigieelarve arusaadavaks muutmise toetusrühma asutamise koosolek. (Naer saalis.) Kokkukutsuja on Peeter Ernits.
Kohaloleku kontroll, palun!

Kohaloleku kontroll

Kohalolijaks registreeris ennast 91 Riigikogu liiget, puudub 10.

---

1. 14:05 Euroopa Parlamendi valimise seaduse, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse, Riigikogu valimise seaduse, rahvahääletuse seaduse ja karistusseadustiku muutmise seaduse (valimispäeval valimisagitatsiooni piirangu ja välireklaami keelu kaotamine) eelnõu (51 SE) kolmas lugemine

14:05 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme tänase päevakorra punktide juurde. Esimene päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud Euroopa Parlamendi valimise seaduse, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse, Riigikogu valimise seaduse, rahvahääletuse seaduse ja karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu 51 kolmas lugemine. Kas fraktsioonidel on soovi pidada läbirääkimisi? Raimond Kaljulaid, kas Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel? Palun!

14:06 Raimond Kaljulaid

Mul on ka sellekohane volitus teile üle anda, et kõik oleks ametlik.
Austatud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Seda, et Sotsiaaldemokraatlik Erakond selle eelnõu vastuvõtmist sellisel kujul ei toeta, me väljendasime juba teisel lugemisel. Pole mõtet neid argumente üle korrata. Loomulikult, me peame jätkuvalt vajalikuks valimiskuludele ülempiiri seadmist, aga antud eelnõu puhul on ikkagi arusaamatu see, miks Riigikogu soovib lubada valimisagitatsiooni valimispäeval. Peamiselt on viidatud sellele, et valimisagitatsioon on ju eelvalimiste ajal lubatud. Kuid minu meelest on see just põhjus, mispärast mitte toetada valimisagitatsiooni keelu kaotamist. See on tegelikult ainus päev, kui valija saab segamatult ja ilma mõjutusteta keskenduda otsusele, kelle poolt ta hääletab.
Ma tuletan ka seda meelde, head kolleegid, et meil kõigil ja kohaliku taseme poliitikutel on tegelikult neli aastat, neli korda 365 päeva aega oma seisukohtade selgitamiseks. See on peaaegu poolteist tuhat

päeva, mille jooksul poliitikud saavad rääkida. Ma arvan, et valijad väärikslid seda kõigest ühte päeva, kui tõesti räägivad ainult nemad, ja meile ei ole seda lisapäeva vaja. Sellel põhjusel kutsume veel kord teid kõiki, palun, hääletama selle eelnõu vastu või jätma ta vähemalt toetushääleta. Aitäh teile!

14:07 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem läbirääkimiste soovi ei ole. Tuletan meelde, et selle eelnõu vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu koosseisu häälteenamus. Me saame minna lõpphääletuse juurde.
Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud Euroopa Parlamendi valimise seaduse, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse, Riigikogu valimise seaduse, rahvahääletuse seaduse ja karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu 51. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Poolt hääletas 62 Riigikogu liiget, vastu 23, erapooletuid ei ole. Eelnõu on seadusena vastu võetud.

---

2. 14:10 Riigilõivuseaduse, isikut tõendavate dokumentide seaduse ja konsulaarseaduse muutmise seaduse eelnõu (78 SE) kolmas lugemine

14:10 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Läheme edasi. Tänane teine päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud riigilõivuseaduse, isikut tõendavate dokumentide seaduse ja konsulaarseaduse muutmise seaduse eelnõu 78 kolmas lugemine. Kas fraktsioonidel on soovi pidada läbirääkimisi? Läbirääkimiste soovi ei ole, me saame minna lõpphääletuse juurde. Head kolleegid, kas me võime hääletuse juurde minna? Meil on mitu lõpphääletust järjestikku.
Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud riigilõivuseaduse, isikut tõendavate dokumentide seaduse ja konsulaarseaduse muutmise seaduse eelnõu 78. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Poolt hääletas 85 Riigikogu liiget, vastuolijaid ja erapooletuid ei ole. Eelnõu on seadusena vastu võetud.

---

3. 14:12 Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse ning riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu (8 SE) kolmas lugemine

14:12 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tänane kolmas päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse ning riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu 8 kolmas lugemine. Kas fraktsioonidel on soovi pidada läbirääkimisi? Läbirääkimiste soovi ei ole, me saame minna lõpphääletuse juurde.
Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse ning riigilõivuseaduse muutmise seaduse eelnõu 8. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Poolt hääletas 85 Riigikogu liiget, vastuolijaid ja erapooletuid ei ole. Eelnõu on seadusena vastu võetud.

---

4. 14:13 Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning sotsiaalmaksuseaduse, tulumaksuseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse muutmise seaduse eelnõu (80 SE) kolmas lugemine

14:14 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tänane neljas päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning sotsiaalmaksuseaduse, tulumaksuseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse muutmise seaduse eelnõu 80 kolmas lugemine. Avan fraktsioonide läbirääkimised. Aivar Kokk Isamaa fraktsiooni nimel.

14:14 Aivar Kokk

Hea juhataja! Head kolleegid! Tänu täna vastuvõetavale seadusele paraneb köögivilja, salateid ja maitserohelist katmikaladel kasvatavate ettevõtete konkurentsivõime. Seaduses täpsustatakse, et kõrvaltegevusalaks ei peeta ettevõtja põhitegevusel toodetavate toodete tootmiseks kasutatava elektri- ja soojusenergia tootmist. Eesti ettevõtted, kelle tegevusalaks on katmikaiandus, ei ole saanud seni kasutada Euroopa Liidus laialt levinud võimalust saada gaasiaktsiisisoodustust. Seadusemuudatuse tulemusel antakse ettevõtetele luba taotleda gaasiaktsiisi vähendamist Euroopa Liidu miinimummäärani. Lisaks langetatakse nendel energiamahukatel ettevõtetel elektriaktsiisi määra 90%. Gaas energiaallikana on katmikaianduse tarbeks meie kliimavöötmes kõige efektiivsem ja keskkonnasäästlikum võimalus. Nüüdisaegne tehnoloogia võimaldab samal ajal ja minimaalset ökoloogilist jalajälge jättes toota tootmisprotsessi tarbeks nii elektri- kui ka soojusenergiat ja fotosünteesiks vajalikku süsihappegaasi. Tänu seadusemuudatusele väheneb Eesti ettevõtete tootmishind ning paraneb nende konkurentsivõime. Loodan, et see annab Eesti ettevõtetele julgust teha investeeringuid ja laienemisplaane ning aitab meelitada Eestisse uusi investeeringuid. Aitäh!

14:15 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Rohkem läbirääkimiste soove fraktsioonidel ei ole. Me saame minna lõpphääletuse juurde. Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning sotsiaalmaksuseaduse, tulumaksuseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse muutmise seaduse eelnõu 80. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Poolt hääletas 83 Riigikogu liiget, vastuolijaid ja erapooletuid ei olnud. Eelnõu on seadusena vastu võetud.

---

5. 14:18 Tulumaksuseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (106 SE) kolmas lugemine

14:18 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Tänane viies päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud tulumaksuseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 106. Avan läbirääkimised. Riina Sikkut Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel, palun!

14:18 Riina Sikkut

Hea juhataja! Head kolleegid! Ma olen siit puldist varemgi rääkinud sellest, et kui me kavandame maksumuudatusi, siis me peaksime silmas pidama, kuidas Eestis tulud jaotuvad, ja peaksime vaatama maksumuudatuste jaotuslikku mõju. See eelnõu teeb väga palju häid asju sünnitushüvitise, koondamishüvitise ja toitjakaotuspensioni saajate heaks. Tõepoolest, see, et on võimalik oma sissetulekut meie tulumaksuvaba tulu arvestamise süsteemi silmas pidades jagada pikema perioodi peale, on mõistlik, aga lisaks tekib ka täiendav tulumaksuvabastus kolmanda lapse eest – 3048 eurot. Väga tore, muidugi on meil lapsi juurde vaja!
Aga muudatuse eesmärk on toetada paljulapselisi peresid. 2017. aastal oli neid peresid, kus kasvab vähemalt kolm alaealist last, 16 737. Need on need, kes võiksid saada kasu täiendavast maksuvabast tulust. Tegelikult ütleb juba seletuskiri, et täiendav maksuvaba tulu sissetulekute ebavõrdsusele ja vaesusele mõju ei avalda, kuna vaesuses elavatel peredel ei ole piisavalt suur sissetulek, et lisanduvat maksuvaba tulu kasutada. Muudatusest saavad kasu pered sissetulekuga alates 1000 eurot kuus, kui neil ei ole muid mahaarvamisi. Kuna meil on 500 eurot kuus ja 6000 eurot aastas tulumaksuvaba, teise lapse pealt on 1848 eurot tulumaksuvaba, kolmanda lapse pealt on 3048 eurot tulumaksuvaba ja siis on

veel 1200 eurot kingituste, annetuste ja intressikulu mahaarvamise võimaldamiseks, siis tegelikult peab pere, kes soovib kolmanda lapse tulumaksuvabastust kasutada, teenima ligikaudu Eesti keskmist sissetulekut. Kui me vaatame tulude jaotust, siis näeme, et suur osa peredest, sh suur osa kolmelapselistest peredest, tegelikult ei saa seda pakutavat soodustust kasutada.
Vaatame prognoositavat mõju eelarvele. See on 2,7 miljonit eurot aastas. Küsimus on selles, et kui me soovime toetada paljulapselisi peresid ja vaesuses elavaid kolmelapselisi peresid, siis kas see on kõige otstarbekam viis 2,7 miljoni euro kulutamiseks igal aastal. See on küsimus meile kõigile. Kui me planeerime maksumuudatusi, siis me peaksime silmas pidama, kes seda soodustust tegelikult kasutada saavad, mis see potentsiaalne mõju on ja kas me tegelikult aitame neid, keda me selle muudatusega aidata tahame. Aitäh!

14:21 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aivar Kokk Isamaa fraktsiooni nimel, palun!

14:21 Aivar Kokk
Hea juhataja! Head kolleegid! Tänu tulumaksuseaduse muutmisele kaotame me mitmeid ebakõlasid. Eelnõuga vabastatakse tulumaksust toetus, mida makstakse füüsilisele isikule lasterikka pere elamistingimuste parendamiseks ja väikeelamu energiatõhususe suurendamiseks. Samuti ei vähene täiendav maksuvaba tulu lapse eest, kui laps saab toitjakaotuspensioni või rahvapensioni toitja kaotuse korral. Kalendriaasta neljandas kvartalis väljamakstud sünnitushüvitise ja lapsendamishüvitise või töölepingu seaduse, avaliku teenistuse seaduse ning töötuskindlustuse seaduse alusel välja makstud koondamishüvitise puhul on vastavalt kuude arvule maksukohustuse ümberarvestamise võimalus. Füüsilise isiku, mitteresidendi, lepingulise investeerimisfondi fondivalitseja ja aktsiaseltsifondi tuludeklaratsiooni esitamise tähtaega pikendatakse 30. aprillini ning tulumaksu tasumise ja tagastamise tähtaega 1. oktoobrini. Lisaks tõstetakse füüsilisest isikust ettevõtja avansiliste maksete tasumise piirmäär 64 eurolt 300 eurole. Seega ei pea avansilisi makseid maksma, kui ühe kvartali makse suurus ei ületa 300 eurot.
Residendist füüsilise isiku välismaalt saadud tulule, sealhulgas pensionile, tagatakse Eestis saadud tuluga võrdväärsed maksustatavast tulust tehtavad mahaarvamised vastavalt Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi 2019–2023 punktile 12.34, seda võrdse kohtlemise tagamiseks.
Lõpetuseks, meil ongi erinevad arusaamad. Kui eelkõneleja arvab, et alati tuleb kala anda, siis koalitsioon, aga eriti Isamaa erakond, arvab, et inimestele tuleb anda õng. Minu arust on väga oluline, et järgmisest aastast suureneb täiendav maksuvaba tulu lapse eest alates kolmandast lapsest 100 eurot kuus ehk maksuvaba tulu aastas kokku on 1200 eurot. Aitäh!

14:24 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Rohkem läbirääkimiste soove ei ole ja me läheme lõpphääletuse juurde.
Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud tulumaksuseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 106. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Poolt hääletas 87 Riigikogu liiget, vastuolijaid ja erapooletuid ei olnud. Eelnõu on seadusena vastu võetud.

---

6. 14:26 2020. aasta riigieelarve seaduse eelnõu (82 SE) kolmas lugemine

14:26 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Tänane kuues päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud 2020. aasta riigieelarve seaduse eelnõu 82 kolmas lugemine. Ma palun ettekandjaks rahanduskomisjoni esimehe Aivar Koka. Tuletan Riigikogu liikmetele meelde, et riigieelarve kolmandal lugemisel on igal Riigikogu liikmel võimalus esitada ettekandjale kaks suulist küsimust. Palun!

14:27 Aivar Kokk

Hea juhataja! Head kolleegid! Vabariigi Valitsuse algatatud 2020. aasta riigieelarve seaduse eelnõu 82 teise lugemise arutelu toimus siin Riigikogu täiskogus k.a 13. novembril ja eelnõu teine lugemine lõpetati. Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks määrati 27. november kell 17.15. Rahanduskomisjon valmistas eelnõu kolmandat lugemist ette 3., 9. ja 10. detsembril.
18. novembri istungil andsid Eesti Panga esindajad ülevaate euroala ja Eesti majanduse finantsstabiilsusest.
Komisjon langetas järgmised otsused: teha ettepanek saata eelnõu kolmandale lugemisele 11. detsembriks ja viia läbi lõpphääletus. Otsused olid konsensuslikud.
Nüüd räägin muudatusettepanekutest. Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks, k.a 27. novembriks esitas Eesti Reformierakonna fraktsioon eelnõu kohta seitse muudatusettepanekut. Mitmed nendest ettepanekutest kattusid teiseks lugemiseks esitatud muudatusettepanekutega. Muudatusettepanekute selgitused on toodud muudatusettepanekute loetelus. Rahanduskomisjon koostas kuus muudatusettepanekut. Komisjoni esimene muudatusettepanek koosneb suures osas mitmetest ministeeriumide valitsemisalade sisestest ja vahelistest täpsustavatest muudatustest. Muudatused on koostatud ministeeriumidest saadud lisainfo alusel ja konkreetsed selgitused on lisatud muudatusettepanekute loetelus iga muudatuse alapunkti juurde. Teise muudatusettepanekuga suurendatakse regionaalseid investeeringuid, toetatakse erinevaid kolmanda sektori ja kodanikuühiskonna projekte fraktsioonide esitatud ettepanekutest ja rahanduskomisjoni laekunud pöördumistest (LISA 1 koondloend muudatusettepanekute loetelu juures) lähtuvalt. Kolmanda ettepanekuga suurendatakse põllumajanduse üleminekutoetust. Neljanda ettepanekuga tagatakse tulumaksuseaduse muutmise seaduse eelnõu ja alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning sotsiaalmaksuseaduse, tulumaksuseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse muutmise seaduse eelnõu mõju arvestamine riigieelarves. Lisaks muudeti ja täiendati eelnõu tekstiparagrahvide sõnastusi.
Rahanduskomisjon arutas ka kultuuriministri kirja, tulenevalt Eesti Jalgpalli Liidu ettepanekust, et 2020. aastaks ettenähtud vahendeid tuleks kasutada sisehallide ehitamiseks Haapsalus, Raplas, Viljandis ja Tartus.
Eelnõu tekstis on tehtud keelelised ja tehnilised parandused.
Eesti Reformierakonna fraktsiooni ettepanekud komisjoni enamuse toetust ei leidnud, samuti ei toetanud neid Vabariigi Valitsus. Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 120 lõikele 5 ei kuulu hääletamisele pärast riigieelarve eelnõu teise lugemise lõpetamist esitatud muudatusettepanekud, mida Vabariigi Valitsus ei toeta ja mille juhtivkomisjon on jätnud arvestamata. Olulisimatel muudatusettepanekute arvestamata jätmise põhjustel võib, kui on soovi, rohkem peatuda, aga ma saan aru, et on palju küsimusi. Aitäh!

14:30 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aitäh! Lugupeetud ettekandja, teile on küsimusi. Kalvi Kõva, palun!

14:31 Kalvi Kõva
Aitäh! Mul on selline küsimus. Ma tunnen rõõmu, et me kõik õpime igal päeval järjest rohkem ja saame lisateadmisi. Ja mul on hea meel, et komisjon ja komisjoni esimees on ka neid saanud. Kui ma teiseks lugemiseks tegin koos kolleegidega muudatusettepaneku, et suurendada ühtse põllumajandustoetuse raha, siis komisjon arvas, et seda ei saa teha, ministeerium ütles, et see ei ole hea ettepanek, aga nüüd, ennäe, on komisjon saanud nägijaks ja pool sellest rahast on leitud. Ma küsingi, mis selle vahepealse aja jooksul siis juhtus.

14:31 Aivar Kokk
Aitäh, Kalvi, hea küsimuse eest! Ma tuletan meelde, kuidas ma siin vastasin: me teeme kõik komisjonis selle heaks, et me leiaksime sinna vahendeid. Ja põhjendus on väga lihtne. Kuigi ma pean sulle tunnistama seda, mida sa ei küsinud (sa oleks võinud heas mõttes minuga sellepärast ka norida), et mõlemal juhul on katteallikas üks ja sama. Ma põhjendan, miks esimesel korral ei saanud seda ettepanekut toetada: sel hetkel me ei teadnud, kui palju jääb sel aastal kasutamata valitsuse reservi. Selle parandusettepaneku komisjonis hääletamise hetkel oli selge, et sellel aastal jääb ligi 20 miljonit kasutamata seda raha, mis kantakse järgmisesse aastasse üle. Nagu sa tead, me oleme kõikidel aastatel

püüdnud hoida valitsuse reservis 25–30 miljonit, mida oleks võimalik kasutada siis, kui tekib eriolukord. Järgmise aasta riigieelarve puhul on see reserv selles suurusjärgus garanteeritud.

14:32 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Urve Tiidus, palun!

14:32 Urve Tiidus
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud komisjoni esimees! Kolmandale lugemisele esitas Reformierakonna fraktsioon teiste muudatusettepanekute seas ettepaneku suurendada õpetajate töötasu, lootuses, et teise lugemise ajal toimunud mahahääletamine on tekitanud komisjonis mingisugust süümepiina. Muudatusettepanek on konkreetne samm, et õpetajate keskmine palk moodustaks juba lähiajal 120% riigi keskmisest palgast. Koalitsiooni liikmed rahanduskomisjonis hääletasid üksmeeles selle ettepaneku vastu. Küllap te teate, et muudatusettepaneku mahahääletamine mõjutab järgmist aastat, aga õpetaja töö mõju Eestile kestab järgmised sada aastat. Kui kerge oli teil selle mittearvestamise otsusega nõustuda, lugupeetud komisjoni esimees?

14:33 Aivar Kokk
Aitäh, Urve, väga hea küsimuse eest! Ma püüan leida seda kohta üles, et ma ei eksiks. Kui vaadata praegu arutelul olevat järgmise aasta riigieelarvet, siis me peame konstateerima fakti, et järgmisel aastal kasvab üldhariduskooli õpetaja miinimumpalk 5,2% ehk 1250 eurolt 1315 eurole ja õpetaja prognoositav keskmine palk on järgmisel aastal vähemalt 1540 eurot. Sama teemaga seoses on sihiks seatud, et tööjõukulude osakaal valitsussektori hariduskuludes oleks 2020. aastal 60% ja valitsussektori hariduskuludes 59%. Selles mõttes on selles eelarves tõus planeeritud. See ei ole kindlasti nii suur, kui me kõik siin Riigikogu saalis sooviksime, aga see on tehtud vastavalt tänase eelarve võimalustele.

14:34 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aivar Sõerd, palun!

14:34 Aivar Sõerd
Austatud juhataja! Austatud ettekandja! Järgmise aasta riigieelarve on ilmselgelt läbi aegade kõige vähem arusaadav. Ka õiguskantsler on viidanud sellele, et see on täiesti läbipaistmatu. Seetõttu ma ei imestagi, et täna siin Riigikogus moodustatakse toetusrühm eelarve arusaadavuse suurendamiseks. Aga mul on konkreetne küsimus. Ma teen viimase katse siin selgust luua. Me oleme arutanud rahanduskomisjonis seda eelarves olevat väga veidrat kirjet: 125 miljonit eraldatakse raha Eesti Energiale uue õlitehase ehitamiseks. Täna, viimasel päeval õnnestus siiski rahandusministrilt teada saada, et õlitehase ehitust järgmisel aastal ei alustata, et see raha läheb põhiliselt projekteerimiseks. Ma teen viimase katse vahetult enne eelarve vastuvõtmist. Summa koosneb liidetavatest. Öelge kas või 10 miljoni täpsusega, kuidas see 125 miljonit eurot jaguneb, kui palju siin on projekteerimise raha ja kui palju siin on ehituse raha.

14:35 Aivar Kokk
Aitäh, austatud rahanduskomisjoni liige Aivar! Selliseid küsimusi on komisjonis võimalik esitada valdkonnaministrile. Kahjuks siis, kui minister komisjonis oli, sa seda küsimust ei esitanud. Sa esitasid selle siis, kui tuli Rahandusministeeriumi ametnik, ja küsisid tema käest. Ei oska mina ka paremini vastata, kui Regina Vällik sulle vastas.

14:36 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Heidy Purga, palun!

14:36 Heidy Purga
Aitäh, hea asespiiker! Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus on teaduse rahastamise kohta. Nagu me teame, on valitsuskoalitsioon murdnud enda allkirjastatud teaduse rahastamise kokkulepet, 1% SKT-st. Seda lubadust riigieelarves ei täideta. Nii sel konkreetsel kui ka kaudsematel põhjustel (näiteks muudeti valdkonnatoetuste eraldamise põhimõtteid) on tekkinud juba esimesed väga valusad ja ohtlikud

tagasilöökide märgid. Sotsiaalteadused on ebaproportsionaalselt vähe toetusraha saanud. Tänasest Postimehest võib lugeda asjakohast artiklit – muide, ma seda teile soovitan –, mis ütleb muu hulgas, et sotsiaalteadusliku kompetentsi kadumine ühiskonnaelu korraldamisel ja mõistmisel on samasugune turvarisk nagu kaitseväe laialisaatmine, pehme ja silmatorkamatu kaotusena on see aga seda salakavalam. Mis saab teaduse rahastamisest? Millal see antud lubadus tegudeks pööratakse?

14:37 Aivar Kokk

Aitäh! Peame kindlasti alustama sellest, et see koalitsioon ei ole sellist lubadust andnud, vaid eelmise koosseisu ajal kirjutasid erakonnaesimehed sellisele kokkuleppele alla. Järgmise aasta riigieelarves teadusraha suureneb. Kohtusin eile ettevõtjatega, just tööstusettevõtjate poolega. Nemad küsivad selle teadusraha kohta teistpidi: mis valdkondadest tegelikult riigieelarvesse kõige rohkem raha tuleb ja kas sinna valdkonda läheb teadusraha sellises proportsioonis, nagu tegelikult selle valdkonna osa Eesti majanduses on? Kindlasti on oluline teadusraha suurendada, selle vastu ei saa siin saalis mitte keegi vaielda, aga teiselt poolt tuleks kindlasti üle vaadata see, mille jaoks on kõige otstarbekam jagada seda raha, mis täna eelarves on ja mis seal ka järgnevatel aastatel on. Eesmärk on jõuda 1%-ni, kuid riigieelarve võimalusi arvestades on see number täpselt selline, nagu see täna on.

14:38 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Vilja Toomast, palun!

14:38 Vilja Toomast

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus puudutab muudatusettepanekut nr 11, mitte küll seda ennast, vaid seda 32-leheküljelist tabelit, mis sinna juurde kuulub. Mind hämmastavad mitmed ettepanekud või otsustused. Näiteks on Pelgulinna Seltsile kaks korda tegevustoetuseks ja teeõhtute korraldamiseks eraldatud 5000 eurot. Olles ise Põhja-Tallinna linnaosavanem olnud, ma tean, et seni on alati leidnud sellise tegevuse toetamiseks raha linnaosavalitsus. Kas nüüd on Tallinnal raha linnaeelarves otsas või miks te seda teete? Aga ma küsin sellesama tabeli kohta veel konkreetsema küsimuse. Millist regionaalpoliitilist mõõdet kannab endas MTÜ-le Ravikanep tegevustoetusena 5000 euro eraldamine?

14:39 Aivar Kokk

Aitäh väga hea küsimuse eest! Selline küsimus oli ka meil komisjonis. Ma mälu järgi ütlen, et vist peaks eelarves olema, et see on eraldatud täna Rahandusministeeriumile … (V. Toomast räägib saalist.) Ei-ei, selles mõttes, et raha on füüsiliselt ikkagi ministeeriumil ja ministeerium sõlmib lepingu kas MTÜ-ga või sellega, kellele see raha on eraldatud, raha jõuab sinna ministeeriumi kaudu, see ei jõua sinna kuidagi otse. Kindlasti, neid lepinguid sõlmitakse – kui sõlmitakse, ega kohustust sõlmida ei ole – Riigikogu liikmete ja fraktsioonide ettepanekute põhjal, mis siia seaduseelnõusse on jõudnud. Igaüks, kes on teinud parandusettepaneku, teab, mis seal taga on. Tunnistan, et rahanduskomisjon neid peaaegu 500 ettepanekut ükshaaval läbi ei arutanud. Me arutasime neid ettepanekuid, mis ei leidnud otseselt ministeeriumide toetust, siis ettepaneku esindaja ja ministeerium omavahel konsulteerisid ning oli asju, mis tehti ka ümber.

14:40 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Liina Kersna, palun!

14:40 Liina Kersna

Suur tänu, hea eesistuja! Austatud komisjoni esimees! Nii nagu te Heidy Purga küsimusele vastasite, me kõik oleme mingisuguste asjade poolt. Me kõik oleme teaduse rahastamise suurendamise poolt ja vaimse tervise valdkond on ka selline valdkond, mille poolt me justkui kõik oleme, aga need jäävad ainult sõnadeks. Kui me hakkame reaalselt otsuseid langetama, siis me enam nii väga poolt ei ole. Me tegime muudatusettepaneku, et riik rahastaks kliiniliste psühholoogide ja koolipsühholoogide kutseaastat, ja katteallikaks panime valitsuse reservi. Öeldi, et väga hea muudatusettepanek, seda on kindlasti vaja, aga katteallikas on vale. Nüüd me vaatame, et koalitsiooni tehtud muudatusettepanekute katteallikaks on valitsuse reserv täiesti sobilik. Miks niimoodi vahet tehakse?

14:41 Aivar Kokk
Aitäh, Liina! Ma tänan sind, et sa selle küsimuse esitasid! Väga lihtsal põhjusel. See on küll puhtalt minu isiklik arvamus, me ei ole seda komisjoni liikmetega koos arutanud, aga ma leidsin ka mitmeid parandusettepanekute võimalusi ja katteallikaid, kuid tänane eelarveseadus on meil laua peal ja me oleme ise aastatega teinud ta selliseks, et siin saalis on väga keeruline leida muud katteallikat peale valitsuse reservi, mida oleks võimalik toetada. Ma kindlasti luban, et järgmise aasta alguses me võtame kogu selle eelarvesüsteemi ühiselt lauale, et püüda seda parandada. Ma tundsin seda ise, kui ma leidsin mõni päev tagasi katteallika, mille kõik tunnistasid sobivaks, ka ministeeriumi ametnikud, aga lõppkokkuvõttes öeldi, et ärme seda kasutame, sest see ei ole hea või see ei ole võimalik. Valitsuse reservi kasutamine on minu arust viimane variant ja me oleme seda täna kasutanud. Sul on õigustatud küsimus, miks on eelistatud ühte ettepanekut teisele. Eks tuleb ausalt tunnistada, et need on poliitilised otsused. Nii nagu ma eile põllumeestele ütlesin, on palju valdkondi, mida Riigikogu liikmed sooviksid toetada, aga mitte kunagi ei ole Eestis sellist riigieelarvet, et kõik soovid saaksid täidetud.

14:43 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Andres Sutt, palun!

14:43 Andres Sutt
Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! See on minu esimene riigieelarve siin Riigikogus menetleda, komisjonis samamoodi. Ma pean kahetsusega nentima, et see on kõige läbipaistmatum eelarve, mida ma kunagi olen näinud. On palju kirjeid, mis on tuhandetes või kümnetes tuhandetes, millele on pühendatud palju juttu, ja on palju kirjeid, mis on sadades miljonites või ka miljardites ning mis on suhteliselt vähe lahti räägitud. Aga ma tean, et sa lubasid, et me võtame selle kõik üksipulgi komisjonis järgmise aasta alguses lahti ja saame parema formaadi, kuidas edasi liikuda.
Minu küsimus puudutab muudatusettepanekut nr 3, mille te tagasi lükkasite ning mis puudutas innovatsiooni ja teaduse rahastamise suurendamist. Ole hea, lihtsalt ütle veel kord üle need sisulised põhjused, miks valitsus ja valitsuskoalitsioon ei pidanud võimalikuks teaduse ja innovatsiooni rahastamist suurendada.

14:44 Aivar Kokk
Hea Andres! Ma hindan sind kui rahandusspetsialisti. Sa saad ju väga hästi aru, et summa ei sõltu sellest, millises taskus sul raha on, kokku on sul ikka kahe või kolme tasku peale üks rahasumma. See on otsustamise küsimus, millisesse taskusse kui palju raha sa paned. Eks see olegi valdkondade vahel jagamise teema. Sinu kõrval istuv tütarlaps soovib ühte, keegi teine soovib teist ja kolmas kolmandat valdkonda toetada. Igaühel on südamel üks valdkond või mitu valdkonda ja kõik sooviksid, et selle valdkonna investeeringud või rahastus suureneks. Ma arvan, et üks Riigikogu vigu on see, et me arutame riigieelarvet siis, kui see on septembri lõpus saali jõudnud ja üle antud. Tegelikult võiks järgmise aasta prioriteetide ja soovide arutelu alata täna. Siis, kui vastu võetakse 2020. aasta eelarve, peaks hakkama rääkima 2021. aastast. Siis võib-olla juhtub heas mõttes imesid, et lahendatakse asju, mida enamus soovib lahendada. Meil ei ole täna laiapõhjalist ja pikaajalist arutelu. Alati on esimene riigieelarve peale valimisi tehtud ju väga kiirustades. Valitsus saab paika, samal ajal peaks juba RES arutatud olema, augustikuus ootavad kõik sügisprognoosi ning kahe ja poole nädalaga peab valitsus eelarve kokku panema ja siia saatma. Siin on mõttekoht, kuidas tulevikus neid asju lahendada. Kui me räägime ka selle aasta riigieelarve muudatustest või sellest 2018. aasta aruandest, mille me kinnitasime eelmine nädal, siis on selge, et on asju, mis toimuvad väga lõpus ja väga hilja ning ei olegi võimalik lahendusi leida. Ma usun, et need on kohad, mille üle me saame järgmise aasta jooksul ühiselt mõelda ja neid parandada.

14:46 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Maris Lauri, palun!

14:46 Maris Lauri
Aitäh! Hea ettekandja! Ole nii hea ja tee mulle selgeks, kuidas saavad sajad tegevustoetused ehk tegevuskulud olla investeeringud.

14:47 Aivar Kokk
Kui ma õigesti aru saan, siis sa küsid, Maris, regionaalsete investeeringute rea kohta. Jah, see on väga hea küsimus. Kahjuks ei ole suudetud jõuda sellisele kokkuleppele, millisel kujul ja milliste ridade peale regionaalsed investeeringud peaksid minema. Kui sa minu käest küsid, siis minu nägemus on kindlasti erinev paljude teiste omast. Ma ei vaidle sellega, kas see on investeeringukulu või tegevuskulu. See on teema, mille üle võiks ka teistpidi arutada, aga 2000–3000 euro suurused parandusettepanekud on selgelt väikesed, need võiks tulla rohkem katusorganisatsioonide ja selliste asutuste poolt, kus nähakse, kus on miinused ja plussid. Aga samas pean ütlema, et kõigile Riigikogu liikmetele on antud võimalus teha ettepanekuid, ja ma arvan, et ei komisjoni esimehel ega komisjonil ei ole selle koha pealt väga suurt vaidlemiskohta. Niikaua kui mängureeglid ei ole ühiselt kokku lepitud, on raske vastata sulle selliselt, nagu sulle meeldiks.

14:48 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Urmas Kruuse, palun!

14:48 Urmas Kruuse
Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Neid regionaalseid investeeringuid vist päris investeeringuteks nimetada ei saa, vähemalt rahandusminister Martin Helme siin tsiteeris sellist klassikalise investeeringu põhimõtet. Aga mul on hoopis teine küsimus. Meil oli sellel nädalal maaelukomisjoni koosolek ja seal olid kohal VTA ja Terviseameti esindajad. Üks probleeme, mis sealt välja koorus, oli seotud võimekusega teha analüüse ja proove, kaasa arvatud aparatuuri ja laboratooriumiseadmete teema. Miks rahanduskomisjon, õigemini koalitsioon ei toetanud muudatusettepanekut, mis oleks VTA-le andnud lisavahendeid, et olla ettevõtetele kiirem partner?

14:49 Aivar Kokk
Väga hea küsimus. Ma arvan, et vastus on veel parem. Sina oled maaelukomisjoni aseesimees. Miks maaelukomisjon sellist ettepanekut ei ole teinud? Ma pean väga ausalt tunnistama, et ma ootasin, et komisjonilt tuleb ettepanekuid. Tänu eilsele päevale ma mõtlesin sellele teemale natukene rohkem. Praegu on kogu aeg küsimus, miks rahanduskomisjon ei ole teinud ühte, teist või kolmandat. Riigikogus on üle kümne komisjoni, oma valdkonna parimad pojad ja tütred on nende komisjonide liikmed. Ma ei taha sellega kuidagi ümber lükata seda, et sina esitasid ettepaneku, ütleme, Reformierakonna nimel, aga ma tahan algusesse jõuda. Ma usun, et väga paljud nendest, kes on rahanduskomisjonis, ootasid omale tuge, nad ootasid, et see ettepanek tuleks ka kuskilt mujalt, mitte ei oleks lihtsalt, ütleme, poliitiline ettepanek. Maaeluministeerium on selle valdkonna juht, maaelukomisjon on selle valdkonna kontrollija sõna otseses mõttes ja need kaks instantsi peaksid seda tunnetama. Kõigepealt küsime, kas ministeeriumis ei ole võimekust summasid ühelt realt teisele tõsta. Me nägime selle aasta riigieelarves ümbertõstmisi, kümneid miljoneid tõsteti viimase poolteise kuu jooksul ümber. See tähendab, et igas ministeeriumis on vahendeid sellisteks investeeringuteks. Kui ma näen, et selle aasta riigieelarves oli palgafondi suurendamiseks ette nähtud 3%, ja me loeme kõik ajakirjandusest, et ei ole ministeeriumi, kus see suurenes alla 10%, siis tähendab, et vahendid on olemas. Ma olen Aivariga selles mõttes sada protsenti nõus.
Eelarve läbipaistvus. Alati võib öelda, et teeme klaasi peale, siis paistab paremini läbi, aga loetavus peab olema selline, et me näeme, kus kohas oleks võimalik vaielda, et see rida on üle forsseeritud ja kuhu rea peale siis tuleks raha panna. Ma lihtsalt palun sult vabandust, me ei leidnud kohta, et seda katteallikat saaks kasutada. Mõte on sul õige, aga see töö tuleks kindlasti teha komisjonil ja ministeeriumil. Ma võin öelda, et ma üle-eelmise hääletamise ajal tulin siia ette, sest me palusime, et ka ministeeriumist tuleks toetus. See kiri tuli ka teie komisjonile, sealt ma vastust ei saanud. Me tegime selle ära, see on see katmikalade teema. Me ootame ikkagi rahanduskomisjonis ju valdkonnakomisjonide ettepanekuid. Kui sinu ettepaneku kõrval oleks ka ministeeriumi ja komisjoni ettepanek, siis oleks väga keeruline mitte toetada ja siis me saaksime ministriga arutada, kas ei ole võimalik ministeeriumi sees midagi ümber tõsta või me peame kuskilt mujalt selle katteallika leidma. Ma ütlen sulle ausalt, eilne päev pani mind mõtlema. Kui kõik lähevad üles traktorikasti, kõik kiidavad, siis ma küsin, et kuhu jäid need ettepanekud. Ma ei räägi Riigikogu liikmete ettepanekutest, vaid ma räägin just valdkonna juhtivate instantside ettepanekutest.

14:53 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Signe Kivi, palun!

14:53 Signe Kivi
Aitäh, hea juhataja! Lugupeetud rahanduskomisjoni esimees Aivar Kokk! Nagu me kuulsime, täna pärast istungit koguneb siin saalis töörühm (see on nüüd minu vaba sõnastus) riigieelarve läbipaistvuse suurendamisega tegelemiseks. Aga meie siin küsime ja debateerime kolmandal lugemisel läbipaistmatu eelarve teemal. Kuidas te ennast rahanduskomisjoni esimehena läbipaistmatu eelarve kaitsjana tunnete? Kas teie arvates on opositsioonil esitatud vähemalt üks selline muudatusettepanek, mida te soodsama poliitilise seisukorra puhul oleksite siiski soovinud toetada?

14:54 Aivar Kokk
Aitäh! Küsimuse esimese poole kohta ütlen, et on kaks Riigikogu liiget, kellel on tunduvalt lihtsam seda eelarvet menetleda ja selle üle arutleda kui kõigil teistel, sest me oleme olnud kogu selle protsessi juures, kõigi arutelude juures. Sellepärast on meil võib-olla natukene lihtsam vastata. Kui Aivar Sõerd eile ütles ühe teema kohta, et see on absurd, siis protokollis on kirjas ministri vastus sellisena, nagu minagi eile vastasin. Ma olin nende arutelude juures ja sel hetkel tuli ka ministeeriumist selline vastus. See on vastuseks küsimuse esimesele poolele.
Mul läks teine pool meelest ära. Sa küsisid, milline ettepanek oleks see olnud. Ma võin sulle öelda, et kui sa kuulasid tähelepanelikult tänase päevakorra punkti number … Mis see praegune on, viies või?

14:54 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Kuues.

14:55 Aivar Kokk
Siis viiendat punkti. Me arvestasime seal väga paljusid Reformierakonna ja sotsiaaldemokraatide ettepanekuid. See oli tulumaksuseaduse poole pealt, kus oli eelnevatel aastatel tehtud apse, kindlasti mitte tahtlikult, aga seaduste tegemisel ei osatud kõike arvestada. Me parandasime need. Seda oli kokku 1,3 miljonit eurot.

14:55 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Toomas Kivimägi, palun!

14:55 Toomas Kivimägi
Aitäh, lugupeetud asespiiker! Austatud komisjoni esimees! See valitsus läheb ajalukku väga paljude asjadega. Paljud neist on küll üsna negatiivse alatooniga ja üks neist on ka see, et see on esimene koalitsioon, kes maksustab Eesti Vabariigis keskmise pensioni, küll osaliselt. Minu küsimus tuleneb sellest, et peaminister rääkis siin mõnda aega tagasi, et põhjus on selles, et raha ei ole – mis on loomulikult ka üsna kummaline –, aga eile avalikustasid sina hästi hoitud saladuse, et põhjus on tegelikult IT-lahenduste puudumises. Ma ei saa aru, keegi nüüd eksitab või keegi vassib. Kas see on peaminister või oled see sina? Mind tegelikult see väide IT-lahenduste kohta natukene üllatab, kuna Reformierakonna juhtimisel me suutsime kogu aeg hoida keskmist pensioni tulumaksuvabana ja IT-lahendused töötasid. Mis on juhtunud IT-lahendustega, et nad selle valitsuskoalitsiooni ajal enam ei tööta?

14:56 Aivar Kokk
Aitäh, Toomas, väga hea küsimuse eest! Ma soovitan opositsioonipoliitikutele, et kui nad midagi küsivad, siis nad küsimuse alati läbi mõtleksid, et vastus ei tuleks kuidagi nendele endale tagasi. Heas või halvas mõttes on kõik sotsiaalministrid, sõltumata erakonnast, püüdnud lahendada sotsiaalvaldkonnas olevaid probleeme sellise programmiga nagu SKAIS2. Kahjuks kirjutati esimesed kuus-seitse aastat ja rohkem kui 10 miljonit eurot korstnasse ja see ei olnud ei selle ega eelmise koalitsiooni ajal. Tänaseks on SKAIS2 programm jõudnud teatud instantsi.
Aga selgitame, kes valetab ja kes ei valeta. See IT-teema ei olnud eile suur saladus. Ma ütlesin seda ka teisel lugemisel, aga võtan veel ette väljavõtte 22. oktoobril toimunud Riigikogu rahanduskomisjoni

protokollist: "Aivar Kokk küsis keskmise pensioni tulumaksu vabastuse võimaluse kohta. Tanel Kiik vastas, et kui soovitakse teatavat maksutagastust teha läbi Maksu- ja Tolliameti, nagu tehakse mitme muu tululiigiga, siis see oleks lihtsam. Kui seda soovitakse teha läbi Sotsiaalkindlustusameti, mille süsteem on kakskümmend aastat vana, siis see oleks väga aja- ja rahakulukas. Sotsiaalkaitse infosüsteemile (SKAIS1) ei ole tasuv lisaarendusi teha, see läheb järkjärgult kasutusest välja. Uus süsteem SKAIS2 pensioni osa on planeeritud jõustuma aastast 2021." Ma võin sulle öelda, et koalitsioonis oli eelarve menetlusel väga tõsine vaidlus. Ma arvan, et enamik oli läbirääkimistel seda meelt, et keskmine pension peaks jääma tulumaksuvabaks. Selle maksumus riigieelarvele oleks olnud suurusjärgus 15 miljonit ja 7 euro võrra tõstmine läheb maksma 20 miljonit, nii et igal juhul oleks see parem olnud. Aga perfokaartide peal 330 pensionäri 12 kuu pensioni arvutust teha on väga raske kui mitte võimatu, ja kui teha tagasiulatuvalt, nii et ülejärgmise aasta märtsis saaksid nad oma raha kätte, siis ma arvan, et siin saalis oleks kisa kindlasti rohkem kui täna.

14:59 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Urve Tiidus, palun!

14:59 Urve Tiidus
Aitäh! Lugupeetud komisjoni esimees! Te oma vastuses soovitasite opositsioonil tõsiselt mõelda küsimust esitades, et see nendele endale tagasi ei laksaks. Ma arvan, et mulle vist ei laksa see küsimus tagasi.
Teie koalitsiooni retoorikasse kuuluvad väga õiged mõtted: sidusus, harmoonilisus, regionaalne võrdsus. Kuidas kannavad neid väärtusi kolmanda lugemise eelnõus olevad regionaalsed investeeringud, kus paljude kaugemate kantide investeeringute kõrval on kirjas suhteliselt suured investeeringud Tallinnasse, mis on teatavasti Eesti üks jõukamaid omavalitsusi? Näiteks saab Mustamäe 36 000 euro suuruse investeeringu, mis ei ole tüüpiline teiste regioonide puhul. Kas need on head otsused olnud, kõik need, mis on investeeringute real kirjas?

14:59 Aivar Kokk
Aitäh väga hea küsimuse eest! Saalis on läbilõige Eestist ja saalis istuvad inimesed, kes elavad ja kelle kodud on Eesti eri piirkondades. Parandusettepanekuid on teinud ju Riigikogu liikmed. Seda nägu on ka see regionaalsete investeeringute leht. Aga ma saan öelda, et järgmine aasta kasvab omavalitsuste eelarve 27% ja viimasel kahel aastal on tulnud üle 50 miljoni lisavahendeid omavalitsustele, mis on sõna otseses mõttes ka regionaalne lahend. Kui vaadata tolmuvabade teede rahastust riigieelarves, siis see number on 16 miljonit, 6 miljonile leiti 10 miljonit juurde. Nii et me oleme püüdnud seda poolt kindlasti vaadata, aga kuidagi ei saa ma öelda ühelegi Riigikogu liikmele ega fraktsioonile, kus kohas ta oma regionaalseid investeeringuid tegema peab.

15:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Aivar Sõerd, palun!

15:01 Aivar Sõerd
Aitäh, austatud istungi juhataja! Austatud ettekandja! Mul on ka väga hea küsimus, ma ütlen juba ette ära. Aastaid tagasi üks teie erakonna endine esimees – IRL oli siis teie erakonna nimi – ütles, et Eestist peab saama Euroopa Liidus eelarve tasakaalu eestkõneleja. Ma mäletan, et eelmises koosseisus või varem teie erakond nõudis, et eelarve tasakaal peab olema lausa põhiseadusesse kirjutatud. Eelmises koosseisus toimetasid lausa kaks teie erakonna rahandusministrit, teie olete praegu väga kõrgel positsioonil rahanduse juhtimisel. Eile me vaatasime läbi koos Euroopa Komisjoni esindusega järgmise aasta eelarve kohta antud hinnanguid. Eestist paremas seisus, ülejäägis ja tasakaalus, on kümne liikmesriigi eelarved. Eestil on puudujääk, igalt poolt paistavad miinused ja defitsiit, ükskõik kuidas seda järgmise aasta eelarvet vaadata. Me oleme koos Lätiga nimekirja tagumises otsas, isegi Leedu eelarve on meie omast paremas seisus. Milles on asi?

15:02 Aivar Kokk

Aitäh, Aivar! Ma ei saa öelda, et väga hea küsimus, sest sa ütlesid selle juba ise ära, aga ikkagi on see hea küsimus. See, mida kümnend tagasi räägiti, on üks pool. Kindlasti on oluline, et riigieelarve ei oleks sellises miinuses, mida ei ole võimalik katta, ka järgnevatel aastatel. Minu arvates on Eesti riigieelarve väga hea. Me vaatame alati nii, kuidas keegi soovib. Keegi vaatab, kas kuskil on miinust või plussi. Aga kui me vaatame laenukoormust, siis me peame ju hõiskama, sest järgmised riigid on 20% juures, meie oleme järgmine aasta 8% protsendi juures. Euroopa Liidu keskmine on 80% juures. See on üks pool. Kindlasti on valdkondi, kus on üle kulutatud. Mulle meeldiks, Aivar, kui sa küsiks, miks valitsemiskulud nii suured on. Miks on kulutused maksumaksja palgal olevatele töötajatele nii suured? Miks on maksumaksja palgal nii palju inimesi? Kas on võimalik sealt kokku hoida? Siis ma oleks sinuga kohe nõus, et otsime neid kohti. Üle 100 000 inimese – kas meil ikkagi riigi ülalpidamiseks peab neid nii palju olema või saaksime hakkama ka väiksema arvuga? On kohti, kus eelarves saab kindlasti kokku hoida. Täna on saalist küsitud sotsiaalvaldkonna või teadusvaldkonna kohta. Ma arvan, et ka sealt leiaks raha. See on meie ühine töö. Me oleme ühes ja samas komisjonis, me peame rohkem vaeva nägema, et leida neid kohti, kus on võimalik kokku hoida, ja vajaduse korral toetada neid valdkondi, mis täna on punases.

15:04 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Raimond Kaljulaid, palun!

15:04 Raimond Kaljulaid
Suur tänu! Hea ettekandja! Teil oli väga huvitav teadusleppe tõlgendus. Te rõhutasite, et sellele kirjutasid alla erakondade esimehed. Ma juhin siiski tähelepanu, et nad kirjutasid sellele teadusleppele alla oma erakonna nimel, mitte iseenda nimel. Needsamad erakonnad ju moodustasid hiljem valitsuse. Kaks kolmandikku tänasest valitsusest on toetanud teadusleppe eesmärke. Te kindlasti ju mõistate ja tunnistate, et kui teadus- ja arendustegevust rahastatakse vähemal määral, siis see piirab tulevikus meie majanduskasvu. Kas te nõustute siis ka sellega, et teadus- ja arendustegevuse mitterahastamine kokkulepitud tasemel tähendab seda, et me peame tulevikus leppima aeglasema majandusarenguga ja väiksema majanduskasvuga?

15:05 Aivar Kokk
Aitäh! Võib-olla ma peaks, jah, sinult vabandust paluma. Võib-olla ei väljendanud ma end väga täpselt. Tõesti, kõik peale ühe erakonna esimehe sinna alla kirjutasid. Sa oled ise pikalt poliitikas olnud, sa tead, et allkiri on õige asi, eriti, kui see on esimehe allkiri. Eesmärk 1%-ni jõuda on ka tänase koalitsioonilepingu üks osa. Aga kuigi 11,8 miljardit tundub väga suure summana, igale Eestimaa ettevõtjale oleks see väga korralik summa (mõned pangad võib-olla ütleksid, et võiks rohkem olla), tead sa, et selle raha eest tuleb paljusid valdkondi rahastada. Ma küsin alati sellisel puhul, et kas küsime Liina käest, kas ta oleks nõus veel vähendama nende valdkondade raha, mille eest ta siiralt on juba natuke üle kaheksa aasta siin majas võidelnud. Alati tuleb teha ju otsuseid ja alati on väga keeruline kelleltki ära võtta. Aga see äravõtmise kokkulepe peaks olema tehtud siin saalis. Saab jagada seda raha, mida on. Väga lihtne on öelda, et miks seda summat ei suurendatud või miks seda teist summat ei suurendatud. Minu arvates on kõige suurem viga siin saalis olnud ühes asjas. Me oleme 80% riigieelarvest lukku pannud ja nii väikeseks on jäetud see mänguruum, mille või kelle arvel oleks võimalik ühte või teist valdkonda toetada. See on koht, mida tuleks vaadata, sest võib-olla on mingi valdkond riigieelarvest üle makstud või üle toetatud, aga kuskil on ikkagi väga suured lüngad.

15:07 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Liina Kersna, palun!

15:07 Liina Kersna
Aitäh, hea eesistuja! Austatud komisjoni esimees! Ma jätkan oma eelmist küsimust. Infotunnis peaminister minu küsimusele vastates rõhutas, et vaimse tervise valdkond on väga oluline ja ka koolikiusamise ennetamine on väga oluline. Aga nagu me näeme, kui asi jõuab otsusteni, siis ei ole see enam nii väga oluline. Te ütlete, et peaks leidma vahendeid. Minu meelest loobus Reformierakonna fraktsioon katuserahast ja sealt justkui vabanes vahendeid, aga koalitsioon otsustas selle lihtsalt omavahel ära jagada ja oma sõpradele rohkem raha eraldada. Minu küsimus on selles, et kui see

tegelikult teie arvates ikkagi ei ole prioriteet, siis äkki oleks aus, kui te ütleksitegi, et ei, see ei ole selle eelarve prioriteet. Miks inimesi lollitada, öeldes, et on prioriteet, kuigi otsuseid tehes see seda ei ole?

15:08 Aivar Kokk

Aitäh, Liina! Ma alustan sellest, et sa tead väga hästi, et sotsiaalvaldkond on ka minul hinge peal, nii nagu sul, sina lihtsalt oskad paremini võidelda. Aga nüüd ma pean natukene – vabandust! – sinuga norima. Teie erakond oleks pidanud selle raha võtma ja panemagi sellesse valdkonda, mida te kõige paremini tunnete. Ma räägin, et see oli üks võimalusi. Ma ei ütle, et seda peaks tegema, aga mina ausalt öeldes arvasin, et te valite välja selle, mis on oluline (ma ei tea, mis numbrit teie jaoks läbirääkimistel arutati), et see raha ära kasutada. Üks võimalusi oleks olnud ju see. (L. Kersna räägib kohalt.) Ei, sa ise praegu küsisid, miks me ei kasutanud katuseraha, miks seda katuserahast ei oleks võinud lahendada. Ma lihtsalt vastasin sinu enda küsimusele.
Aga selgelt on need sellised valdkonnad, mille eest tuleks võidelda. Me kohtume eelarve aruteludel kõikide ministeeriumidega. Võib-olla peaksid rahanduskomisjon ja valdkonnakomisjonid tegema kevaditi ühe istungi ja arutama seda, millised on rõõmud-mured ja millised peaksid olema kulud-tulud teatud valdkondades. Võib-olla sealt see aps ongi tekkinud. Sellest hetkest, kui riigieelarve on jõudnud siia saali, väga suuri parandusi ei ole tulnud. Me oleme seekord suutnud teatud numbreid parandada ja ma arvan, et seda päris palju tänu tulumaksu- ja aktsiisiseadusele, aga ma usun, et see võib olla üks koht, kus komisjonid saavad teha midagi selleks, et kui me arutame 2021. aasta eelarvet, siis oleksid need murepunktid kas lahendatud või siis öeldaksegi, et jah, selle jaoks meil vahendeid ei ole.

15:10 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Annely Akkermann, palun!

15:10 Annely Akkermann

Suur tänu, lugupeetud juhataja! Härra ettekandja! Ma loodan ka ühe väga hea küsimuse küsida. Te küsisite, miks ei tule saalist ettepanekuid, ja rääkisite, et Riigikogu liikmed on läinud traktorikasti neid ettepanekuid tegema. Ettepanekuid on tulnud, aga rahanduskomisjon on kõik need tagasi lükanud. Minu täpsustav küsimus on see. Infotunnis räägiti, et 125 miljonit on võimalik riigieelarvest eraldada, et riik hakkaks tulevikus dividende saama. Miks ikkagi riik eraldab kütusetootmise ärisse, mis peaks olema kasumlik äri, riigieelarvest raha, aga jätab tõstmata õpetajate palgad ja jätab pensionärid vabastamata tulumaksust? Ühest küljest on olemas raha, mida saab panna kütuseärisse, aga teisest küljest riigi enda kohustuste täitmiseks raha ei ole.

15:11 Aivar Kokk

Aitäh, Annely! Alustame algusest. Ma ei öelnud, et ei tulnud Riigikogu liikmete ettepanekuid, vaid ma rõhutasin, et valdkonnakomisjonidest võiks tulla ettepanekuid, mis toetaksid Riigikogu liikmete ettepanekuid.
Kui rääkida ettevõtlusest, siis sa oled ise ju ettevõtja. Mulle meeldis eile üks kohtumine ettevõtjatega, kus räägiti kultuurist ja öeldi, et ettevõtjad võiks rohkem kultuuri toetada. Siin on vastus lihtne: 90% riigieelarve rahast tuleb ettevõtlusest, ainult 10% on kõik muu. See on seesama asi, et kui põlevkivi otse ahju ajades ei ole praktiliselt võimalik enam Eestis elektrit toota, nii et seda oleks võimalik turu peal müüa, siis tuleb leida alternatiive. Üks alternatiive on uus õlitehas teha ja teine on sinna kõrvale veel rafineerimistehas teha. Need on eesmärgid, et ka järgmistel põlvkondadel oleks võimalik Eestis elada ja oma elektrit kasutada. Eesti on Euroopas ainuke riik, kes suudab toota elektrit nii palju, et oma vajadused rahuldada ja elektrit ka müüa. Aga praegu me teame CO_2 teemat, me teame, et omahind on tõusnud nii kõrgele, et enamikul juhtudel ei olegi võimalik, kui ei pane juurde puitu või midagi muud, elektrit avatud turul müüa. Eesti majandusele ja turvalisusele on väga oluline, et me suudame ise endale elektrit toota.

15:13 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Hanno Pevkur, palun!

15:13 Hanno Pevkur

Aitäh! Hea Aivar! Juunis arutas rahanduskomisjon sinu eestvedamisel ühte pöördumist, mis puudutas katuseraha. Seda pöördumist kokkuvõtvast uudisest rahvusringhäälingu portaalis saab lugeda, et üldiselt pidasid fraktsioonid igal juhul vajalikuks selle teemaga edasiliikumist ja kinnitati, et sügisel tullakse selle juurde tagasi. Selles uudises on ka sind tsiteeritud: "Ma olen kindlasti nõus sellega, et riigikogu ei peaks olema see koht, kus väikseid summasid jagatakse või ei peaks kindlasti jagatama tegevustoetusteks. Kui üldse, siis ainult investeeringutest." Need on sinu sõnad. Nüüd ma küsin su käest hinnangut. Kuidas sa enda mõjuvõimu Riigikogu rahanduskomisjoni esimehena hindad? Esiteks, ma ei mäleta, et sügisel oleks siin katuseraha üldist temaatikat edasi arutatud, ja teiseks, ma näen katuseraha seas väga palju väikeseid summasid ja väga palju tegevustoetusi. Äkki sa annad enda tööle hinnangu?

15:14 Aivar Kokk

Hinnang on väga halb. Vastus on lihtne. Kui Riigikogu liikmete enamus soovib jätkata nii, et sellisel moel oleks võimalik regionaalseid investeeringuid teha, siis on see enamuse otsus. See, kui mõned ei soovi, ei anna võimalust seda muuta. Meil on saalis demokraatia. Kui enamus on seda meelt, siis süsteem toimib edasi sellisena, nagu see täna on. Kui enamusel on arvamus, et süsteemi tuleb muuta, siis kindlasti seda süsteemi muudetakse.

15:15 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Maris Lauri, palun!

15:15 Maris Lauri

Aitäh! Hea ettekandja! Sina oled olnud Riigikogus küll kauem kui mina, aga mina olen teadlik sellest, et varasematel aastatel on nn katuseraha jagamisel kehtinud siiski teatud reeglid: tegevustoetusteks ei jagata ja pisikesi summasid ka ei jagata. Seekord on asi muidugi eriliselt lopsakas. See, et Riigikogu ei või muuta riigieelarvet või Riigikogu ei või menetlemise ajal loobuda üldse katuseraha jagamisest, teha rahanduskomisjonis sisulisi otsuseid asjade üle, on minu arvates vale. Miks sa üldse keerutad seal niisugust juttu? Räägiks parem ausalt ja tõsiselt, miks see katuseraha jagamine niimoodi käib.

15:16 Aivar Kokk

Aitäh! Ma küll oma arust ei ole väljendanud seda, et komisjonis ei tohi midagi teha, sellest said sa valesti aru. Võib-olla ma lihtsalt ütlesin, et fraktsioonid on teinud ettepanekuid ja väga raske on hakata fraktsiooni ettepanekuid vaatama, et kuhu on 5000 või 10 000 eurot antud, kui teie ütlete, et ei, sellele MTÜ-le ei lähe, aga mõnele teisele MTÜ-le läheb. Ma püüdsin seda siin väljendada. Ma olen vist ühe koosseisu kauem siin olnud, mitte rohkem, aga kõikide nende koosseisude ajal on katuseraha samamoodi jagatud ja varasematel aegadel on veel väiksemaid numbreid olnud. Ma mäletan, kaheksa aastat tagasi oli väga palju tuhande euro suuruseid summasid, siis oli euro alles tulnud ja see tundus väga suure rahana. See süsteem on, vähemalt niikaua kui mina olen Riigikogus olnud, selline olnud. Eks iga Riigikogu liige tahab kindlasti oma piirkonna tublisid MTÜ-sid või spordi-, kultuuri-, tervishoiu- või sotsiaalvaldkonna inimesi toetada ja see süsteem on sellisena välja kujunenud. Olid ajad, kui see summa oli tunduvalt suurem kui see, mis täna jagatakse.

15:17 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Urmas Kruuse, palun!

15:17 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Regionaalne investeering üldjuhul tähendab seda, et investeering läheb Tallinnast ja Harjumaalt välja, aga kui seda jaotust vaadata, siis ei saa nagu öelda, et väljaspool kuldset ringi oleks investeeringud mitu korda suuremad. Kas te kordagi ei arutanud seda, et kui tehakse tõelisi regionaalseid investeeringuid, siis tuleb teha neid rohkem nendes piirkondades, kus seda päriselt vaja on? Kuigi iseenesest see printsiip, et sellisel kombel raha jagada, on ju jabur, eriti kui ilmnevad sellised juhtumid, et võimalik rahasaaja on loodud alles, ma ei tea, üks sekund enne rahastamisotsust. See on ju piinlik, tuleb tunnistada, sellistest asjadest tuleks lahti saada ja see võimalus on olemas.

15:18 Aivar Kokk
Aitäh! Võin öelda, et sellest asjast ongi lahti saadud. Kui sa vaatad täna seda jaotust, siis seal minu teada sellist rida ei ole. Ma loodan, et ma ei eksi, aga vähemalt peaks nii olema.
Aga kui sa küsid regionaalse poole kohta, siis ma saan vähemalt ühte asja öelda küll. Kui me rääkisime 2 + 2 maanteedest ja nn investeeringutest või PPP-projektidest, siis sai väga selgelt kirjutatud, et ei ole vaja mitte hakata Tallinnast Tartu poole ehitama, vaid tuleb hakata Tartust Tallinna poole ehitama, Pärnust Tallinna poole ja Narvast Tallinna poole. Kiirete ja turvaliste ühenduste puhul on väga selge regionaalne mõõde. Vähemalt üks näide, ma võin kohe sulle öelda, on kokkuleppes sees, et jälgitakse seda poolt, mitte ei ole vastupidi.

15:19 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Toomas Kivimägi, palun!

15:19 Toomas Kivimägi
Aitäh võimaluse eest teine küsimus esitada, härra juhataja! Lugupeetud komisjoni esimees! Ma tunnistan, et ma ei tundnud ennast üldse halvasti, kui ma kuulasin sinu vastust. Ei tundnud end puudutatuna mina ja ma arvan, et ka minu kolleegid meie fraktsioonist. Viimased kolm aastat ei ole meil kahjuks olnud võimalust valitsuses olla, SKAIS-i on arendanud ikkagi teised inimesed ja oma saamatust sellega tõestanud. Rahvatarkus ütleb ka, et ära aja vana kaevu kinni enne, kui uus ei ole valmis ehitatud. Ma saan aru, et isegi kui see oleks olnud tehniliselt koormav, aga kui oleks ikkagi tahe olnud, siis oleks kindlasti saanud jätkata sama süsteemiga ja tagada pensionäridele keskmine pension tulumaksuvabana. Aga tegelik põhjus jällegi mulle nagu ka ei meeldi. Loomulikult, igal koalitsioonil on õigus oma valikuid teha, aga sa ise viitasid ka, et väga kahtlaselt langesid need kaks summat kokku. Üks oli see võimalik tulumaks, millest riik oleks ilma jäänud, ja teiseks oli erakorraliseks pensionitõusuks mõeldud raha. Kumb on ikkagi tõde: kas tehniline saamatus või ikkagi teine poliitiline eelistus?

15:20 Aivar Kokk
Aitäh! Kõigepealt, keskmise pensioni tulumaksust vabastamine oleks lausa neljandiku võrra odavam olnud. Üks on suurusjärgus 15 miljonit ja teine 20 miljonit. Kindlasti oli soov keskmine pension tulumaksust vabastada.
Kui sa küsid süsteemi kohta, siis siiamaani oli lihtne, sest 500 eurot oli tulumaksuvabastus nii töötaval inimesel kui ka pensionäril keskmise pensioni puhul, kõigil oli võrdselt 500 eurot tulumaksuvaba. Järgmisel aastal on keskmine pension suurem kui 500 eurot ja sealt tuli see probleem, et programmi muudatust ei ole SKAIS1-s sotsiaalministri sõnul võimalik teha. SKAIS2 jaoks on tänaseks võetud Sotsiaalkindlustusametisse tööle spetsiaalselt projektijuht, et 2021. aasta 1. jaanuaril see süsteem toimiks.

15:21 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Jürgen Ligi, palun!

15:21 Jürgen Ligi
Aitäh! Sõltumata sellest, mis olukord on IT-ga, oli tegelik otsus siiski poliitiline. See oli see, et taheti näidata, et toimub erakorraline pensionitõus, ja saada siis see raha tulumaksuga tagasi. See oli rahaline kaalutlus. Ärge luisake! Samamoodi ei maksa luisata katuseraha teemal. Seda süsteemi on püütud aastaid kaotada, ma olen olnud selle eestvedaja, ja kui see ei ole ka õnnestunud, siis on püütud seda vähemalt paremaks teha. Praegu on see läinud ainult räpasemaks. Ei ole ilus viidata, et kogu aeg varem ka ja et see on kuidagi nii välja kujunenud. See lihtsalt ei ole tõsi. Ma pakun teile võimalust rahanduskomisjonis töötavatelt kolleegidelt vabandust paluda selle eest, et viimased riigieelarve muudatusettepanekud hääletati niimoodi läbi, et inimesed, kes pool minutit hiljaks jäid, ei saanud selles osaleda ega tea isegi, mis need debatid olid. Te tõstsite selle päevakorrapunkti teise asemel esimeseks, et kasutada ära seda, kui opositsiooni liikmed paari minuti jooksul kogunesid. Paluge selle eest vabandust ja selgitage seda natuke!

15:22 Aivar Kokk

Aitäh! Ma palun vabandust, Jürgen Ligi, sinu eest, et sa jäid komisjoni istungile hiljaks! Komisjoni istung algas sinu või vähemalt opositsiooni ettepanekul kell 13.15. Protokolli ei muudetud. Päevakord on laua peal, sa ei protestinud. (Hääl saalist.) Teisipäevane päevakord oli laua peal, esimene punkt oli seal riigieelarve. Ma ei tea, kas sa vaatasid seda või ei vaadanud. Sul oli teisipäeval laua peal päevakord, kus oli kirjas see punkt, mida arutati esimese punktina selle töönädala teisipäevasel päeval, ja järgmine punkt oli riigieelarve. Jah, ma palun vabandust, aga seal ei tehtud küll ühtegi sellist otsust, mis oleks probleemne olnud. Seesama lugu oli ühe hääletamisega, see oli viimane ettepanek, kus regionaalsed investeeringud sees olid. Ma sissejuhatuses lugesin ette kõik ettepanekud, mis riigieelarve kohta on. Kui sa jäid hiljaks, Jürgen Ligi, siis tunnista seda. Ma ei tea, miks te hiljaks jäite. Teie enda ettepanek oli see aeg varasemaks tõsta, see ei olnud minu ettepanek.

15:23 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Viktoria Ladõnskaja-Kubits, palun!

15:24 Viktoria Ladõnskaja-Kubits
Hea ettekandja! Mõistan, et sa ei ole haridus- ja teadusvaldkonna ekspert, kuid kuna sa oled eelnõu peamine menetleja, siis küsin täpsustust ikka sinu käest. Mõistagi, õpetajate juurdekasv peaks olema praegu üks peamistest prioriteetidest. Mitmel eelneval aastal tõusis õpetajate palga alammäär tempoga 100 eurot aastas. Meedia kaudu on teatatud, et järgmisel aastal on kasv 65 eurot. Kuid ka see ei ole päris adekvaatne number. Õpetajate palgaeraldis on, me teame, koosnenud palga alammäärast, millele on lisatud 20%, mille abil saavad koolid tekitada diferentseerituse õpetajate palkades konkreetses koolis. Näiteks, eelmisel aastal oli alammäär 1250 eurot, kuid õpetaja keskmine palk oli 1500 eurot. Järgmisel aastal ei ole see diferentseerimise osa enam 20%, vaid 17%. Seega, alammäär kasvab, see vastab tõele, nagu oli välja kuulutatud, 65 eurot, kuid koos väheneva diferentseerimisega on kogukasv 40 eurot. Kas siin on tegemist ühest kastist teise kasti tõstmise looga?

15:25 Aivar Kokk
Aitäh väga hea küsimuse eest! Kindlasti oled sa selle küsimuse oma komisjonis esitanud ka haridusministrile, kes on sulle võib-olla ammendava vastuse andnud. Sellised ettepanekud on siin olemas, kultuurikomisjon ei ole ühtegi teist ettepanekut rahanduskomisjonile teinud.

15:25 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Helmen Kütt, palun!

15:25 Helmen Kütt
Tänan, austatud eesistuja! Lugupeetud rahanduskomisjoni esimees! See, et Sotsiaalkindlustusametis on tööl projektijuht, kes tegeleb SKAIS2-ga, on kindlasti tore. Ma lihtsalt tuletan meelde, et ajal, kui Margus Tsahkna töötas ministrina, oli seal lausa asekantsler, kes sellega tegeles, aga vaatamata sellele on suured probleemid. Aga olgu sellega, kuidas on.
Minu küsimus puudutab hoopis seda, et nagu sa tõid välja, komisjon lisas väga mitmeid ettepanekuid ise juurde ja peale seda, kui osa katuseraha kasutusest jäi komisjoni otsustada, täiendati. Kas sa oskad öelda mõne sellise ettepaneku, mis puudutab sotsiaalvaldkonda, on see siis omastehooldajate kohta või on see midagi muud, mida te komisjonis juurde lisasite?

15:26 Aivar Kokk
Ma pean tunnistama, et selliseid valdkonnaettepanekuid ei lisatud. Niipalju võin öelda sotsiaalvaldkonna kohta, et sa ka eelmine kord küsisid pensioniteema kohta. Ma võin pukist öelda, et konkreetsel inimesel ei muutu mitte midagi. Sa palusid, et ma saadaksin sulle täpse arvutuse, kui jutuks oli pensioniteema ja ühtlustamine Eesti tingimustes. Aga eks see mõjutab ühtepidi ja teistpidi, kõik need tulumaksumuudatused mõjutavad eri inimesi, erinevaid inimeste gruppe.
Aga otseselt hoolekande ja selle poole pealt võib öelda, et kindlasti on nendes ligi 500 parandusettepanekus hõlmatud eri valdkondade teemad ja võimalus ettepanekuid teha oli ka teie erakonnal. Vastavalt sellele, nagu ettepanekud tulid, on nad ka siin sees. Ma tean, et 20 parandusettepanekuga oli probleeme, need leidsid eile lõunaks lahenduse, kas muudeti saajat,

valdkonda, teemat või ministeeriumi, et mõlemad pooled oleks sellega rahul. Aga väga suuri sotsiaalvaldkonna parandusettepanekuid tõesti teise ja kolmanda lugemise vahel ei ole esitatud.

15:27 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Mart Võrklaev, palun!

15:27 Mart Võrklaev
Lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud ettekandja! Küsin jätkuvalt ressursitõhususe kohta. Teame, et ettevõtlusorganisatsioonid saatsid Riigikogu liikmetele eelarve menetlusprotsessi käigus ettepaneku panna tagasi 39 miljonit eurot ressursitõhususe suurendamiseks ettevõtetes. Oma kirjas nad kirjutasid, et põhimõtteliselt piisaks 22 miljonist, et teha ära need tööd, mis on juba planeeritud selles mõttes, et on tehtud ressursitõhususe auditid, mida samamoodi toetati, kuhu ettevõtted olid ise oma raha pannud ja kuhu oli ka toetusraha läinud. Tegin selle kohta ka teisel lugemisel ettepaneku, see koalitsiooni toetust ei leidnud. Fraktsiooni nimel tegime uue ettepaneku ja pakkusime välja 5 miljonit, et vähemalt midagigi oleks ettevõtjatele anda ning saaks kolmanda taotlusvooru avada, ning et vähemalt need projektid, millele on juba toetust ja ettevõtjate oma raha läinud, kui audit tehti, saaksid võimaluse konkureerida ja mingid investeeringud saaksid tehtud. Kahjuks ei leidnud ka see 5 miljoni eraldamise ettepanek komisjonis toetust, olenemata sellest, et siin jutuks olnud katuseraha, 4,3 miljonit, pudistatakse jälle laiali. Mu küsimus ongi: miks ei leitud sellele 5 miljonile katet? See ei ole ju nii suur summa.

15:29 Aivar Kokk
Aitäh hea küsimuse eest! Väga paljudele asjadele ei ole leitud lisakatet. On arvestatud sellega, mida tänane riigieelarve võimaldab. Aga ma võin sulle mainida lihtsalt seda, et Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium valmistab ette seda, et EAS-i juurde luuakse innovatsiooniagentuuri kompetents, selleks et paremini nõustada ja juhtida riiklikku innovatsioonipoliitikat. Innovatsiooniagentuur peaks suutma tuua kokku ettevõtete vajadused ning teadus- ja arendustegevuse pakkumise ja kompetentsi. Järgmisel aastal on sinna planeeritud 3,7 miljonit eurot.

15:30 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Raimond Kaljulaid, palun!

15:30 Raimond Kaljulaid
Suur tänu! Te muidugi kujutate ise ka ette, et kui te sõlmite kellegagi lepingu, millega teine pool võtab teatud tähtajaks teatud kohustused, ja siis jätab ta selleks tähtajaks selle kohustuse täitmata ja ütleb teile, et tema eesmärk on millalgi tulevikus seda teha, siis see vastus ei ole teie arvates ilmselt aktsepteeritav. Vaadake, selle leppe eesmärk nimelt oligi see, et see 1% pannakse enne valimisi lukku ja pärast, eelarve koostamisel sellega arvestatakse. Kui vaja, siis loomulikult tuleb teistes valdkondades leppida kas siis väiksema kasvuga või teha ka kärpeid, et seda eesmärki saavutada, nii nagu meil on tehtud näiteks kaitsekulutuste puhul. Vabandage, mul on pisut poliitiline küsimus: mis on juhtunud Isamaaga? Vanasti oli Isamaa see erakond, kes julges teha ebapopulaarseid otsuseid, raskeid otsuseid. Miks enam mitte?

15:31 Aivar Kokk
Aitäh! Ma loodan, et sa oled seda kokkulepet lugenud. Kuidas kokkulepe on sõnastatud? Eesmärk on jõuda 1%-ni. Ma loen koalitsioonilepingut, seal on kirjas, et eesmärk on jõuda 1%-ni. Ma vaatan järgmise aasta riigieelarvet, seal on tõus olemas. Mitte küll 25%, nagu siis peaks olema, või 28%, vaid on 3–4%-line tõus. Aga vahendeid on täpselt nii palju. Sa tead väga hästi, et kui sul on teatud hulk raha, siis sa saad teha täpselt nii palju, kui palju sul raha on. Sa pead tegema valikuid. Valimiste ajal olid sa teises erakonnas ja sa andsid ka lubadusi. Need lubadused on täna täitmata. Kuidas sa need lubadused andsid? Ma lugesin su valimislehte, ma tean, mis su lubadused olid. Miks on need täitmata, võiks täpselt samamoodi ju vastu küsida. Need on valikud ja võimalused. Otsustada on võimalik selle rahahulga põhjal ja selles kohas. Lõpuks teevad otsuse 101 Riigikogu liiget. Ei ole mitte kuidagi võimalik, et seda teeb vähemus, selle otsuse teeb alati enamus ja neid kokkuleppeid tuleb teha. Kui sa küsid mu käest,

kas teadusraha peaks olema suurem, siis jah, see peaks olema suurem. Väga selgelt tähendab teadus innovatsiooni majanduses ja ettevõtluses. Kas täna teadusraha jagatakse – seda väiksemat summat, kui me oleme lootnud – õigesti? Hästi, kindlasti on võimalusi jagada seda raha paremini, et majandust turgutada ja toetada.

15:32 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Annely Akkermann, palun!

15:32 Annely Akkermann
Suur tänu! Lugupeetud ettekandja! Ma kuulasin teie mitte väga häid vastuseid väga headele küsimustele. Te kurtsite, et eelarve on eelnevalt seadustega paika pandud umbes 80% ulatuses, et ei olegi nagu midagi riigieelarvega jagada või ümber jagada. Te kurtsite ka, et bürokraatia on niigi tohutu ja keegi Riigikogu saalist ei tee ettepanekuid, kust raha kokku hoida. Ometi on just koalitsioonilepingus selline punkt, et toetame bürokraatia ja halduskoormuse igakülgset vähendamist. Lisaks on seal ka punkt, et viime läbi riigieelarve laiapõhjalise revisjoni. Kas eelarvel ja koalitsioonilepingul üldse mingisugust seost on? Kas te olete aasta jooksul midagigi suutnud ette võtta, et Riigikogul oleks rohkem otsustusruumi?

15:34 Aivar Kokk
Aitäh! Alustama peaks sellest, et aasta ju veel möödas ei ole. Riigikogu töökuid siin saalis on olnud poole aasta jagu. Kõik need protsessid on ju käivitunud. Järgmise aasta veebruariks tuleb väga palju andmeid, mille alusel on võimalik siin saalis otsuseid teha. Kui keegi arvab, et homme hakkan tööle ja ülehomme on kõik asjad juba paigas, siis kindlasti nii ei ole. Uus koalitsioon on teinud otsused, on alustatud uurimist, kuidas ühte, teist või kolmandat asja lahendada, kuidas oleks võimalik riigireformi edasi viia, kuidas oleks võimalik kulusid vähendada. See protsess on ju käivitunud. Kõikidele küsimustele ei ole täna veel vastuseid, aga kindlasti ülejärgmise aasta RES-i arutelude ajaks ehk järgmise aasta kevadel on palju rohkem andmeid, mille alusel otsuseid teha.

15:35 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Jürgen Ligi, palun!

15:35 Jürgen Ligi
Aitäh! Härra Kokk! Toimekad inimesed peavad tegema tihti mitut asja ja võivad komisjoni hiljaks jääda. Ei ole ilus seda ette heita. Võin teile kinnitada, et komisjoni laialisaadetud päevakorras oli esimene punkt Eesti Panga seadus, mitte eelarve. Nii et ärge heitke ette seda, et jäime hiljaks minut-paar, mina vist isegi neli minutit. Selle ajaga eelarvehääletusi teha ei olnud ilus. Te võiksite selle eest siiski vabandust paluda.

15:35 Aivar Kokk
Vabandust!

15:35 Jürgen Ligi
Minu küsimus käib teie eelarvepoliitilise kreedo kohta. See, mida on teinud teie valitsused ja mida teie räägite, ei käi kuidagi kokku sellega, mida räägivad ökonomistid. Väga headel aegadel, nagu on olnud Ratta valitsuste ajal, on elatud nii nominaalselt kui ka struktuurselt miinuses ja kokkuvõttes on iga kord kukutud veel suuremasse miinusesse, kui planeeritud oli. Millega te seda põhjendate? Mis on see majandusteaduslik argument?

15:36 Aivar Kokk
Ma ei põhjenda ega oska seda kuidagi põhjendada. Aga ma teen sulle ettepaneku. Sinul kui riigieelarve kontrolli erikomisjoni esimehel on ju alati võimalik teha rahanduskomisjonile kirjalik ettepanek, mida arutada, et kuidagi seda parandada. Ma pean küll tunnistama, et ma ei ole sellist ettepanekut näinud. Ma palun väga vabandust, aga sellist kirja ei ole EMS-ist küll minu kätte jõudnud. Palun vabandust, kui ma praegu eksin, aga ma küll seda ei mäleta. (J. Ligi kõneleb kohalt.) Ei, ära nüüd kahte asja ... Üks asi on

Reformierakonna muudatusettepanek, aga mina räägin komisjonist, kus sa esimees oled. See komisjon on ju selle jaoks ellu kutsutudki, et ta toetab ja aitab rahanduskomisjoni, annab nõu, kuidas parandada riigieelarve menetluskäiku. Nii et me täiesti siiralt ootame sinu komisjonilt neid ettepanekuid.

15:37 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Mart Võrklaev, palun!

15:37 Mart Võrklaev
Tahtsin küll küsida õpetajate palga kohta, aga viimane vastus Jürgen Ligile pani mind küsimust muutma. Kogu selle arutelu ajal me oleme hästi palju kuulnud, et me peaksime rohkem arutama, me peaksime rohkem ettepanekuid tegema, Jürgen Ligi oleks pidanud tegema mingi ettepaneku, mille ta tegi ilmselt vales vormis või midagi taolist. Sellised sõnad siin kõlavad, et peaks arutama ja ettepanekuid tegema, aga minu teada tegi opositsioon riigieelarve kohta päris mitmeid ettepanekuid. Kui mitut ettepanekut koalitsioon arvestas nendest, mis opositsioon tegi? Kui vastus on, et mitte ühtegi, siis ma küsin, miks see siis nii on. Me ju saalis räägime teist juttu, et peaks ettepanekuid tegema. Kas need kõik olid siis nii halvad ettepanekud, kuigi meie küsimused, vastupidi, siin saalis on päris head?

15:38 Aivar Kokk
Aitäh! Opositsiooni ettepanekuid on eelarves arvestatud 1,3 miljoni euro ulatuses. Seos on siin tulumaksuseadusega. Täna natuke aega tagasi me kinnitasime selle seaduse vastuvõtmise. Need olid kõik esimese ja teise lugemise vahel tehtud parandusettepanekud, enamik nendest olid opositsiooni ettepanekud. Jah, teise ja kolmanda lugemise vahel ühtegi Reformierakonna ettepanekut ei toetatud.

15:38 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Heiki Kranich, palun!

15:39 Heiki Kranich
Aitäh! Riigieelarve on vormilt suhteliselt üldine ja läbipaistmatu ning palju asju on kirjeldatud kas seletuskirjas või sealtsamast puldist antud lubadustena. Minu huvi on selles, et praeguse seisuga on just nagu ette nähtud 2 miljonit eurot Haapsalu raudtee projekteerimiseks, aga mingit kindlust see eelarve meile selleks ei anna. Kas te saate mulle anda kindluse, et aasta jooksul ei võta valitsus ette muudatusi sellesama suhteliselt mitteläbipaistva eelarve raames ja see raha kulutatakse muudel eesmärkidel? Õigupoolest tahaksin ma kindlust, et seda ei kulutata muudel eesmärkidel.

15:39 Aivar Kokk
Aitäh, Heiki, hea küsimuse eest! Ma saan sulle vastata esiteks seda, et see on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi rea peal. Kui Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium soovib seda rida muuta, siis ta peab selle ettepanekuga ehk 2020. aasta eelarve muudatusettepanekuga tulema siia sügisel. Tänane otsus on selgelt see, et projekteerimine kuulutatakse järgmine aasta välja, aga see on ministeeriumi valdkond. Seda enam Riigikogu ega ükski komisjon ei saa otse mõjutada, nad saavad seda kontrollida. Aga ma julgen küll täna öelda, et kokkulepe on see, et järgmine aasta toimub projekteerimise hange.
Ma pean muidugi tunnistama, et see sõltub, kui ma nüüd õigesti mäletan, sellest, et vaidlus on ju muldkeha üle, seda lepingut ei olegi. Kui seda vaidlust ei suudeta lõpuni lahendada ja jäävad erimeelsused, siis tuleb öelda, et eramaal ei ole ilma loata võimalik midagi teha.

15:41 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Taavi Rõivas, palun!

15:41 Taavi Rõivas
Aitäh! Hea komisjoni esimees! Te muidugi eksite, kui te ütlete, et iga objektiga peab tulema Riigikogu ette. Ei pea. Meil on kahjuks ka negatiivseid pretsedente nii Rail Balticu kui ka Tallinna–Tartu maantee puhul. Ka idapiiri puhul on asju edasi lükatud, ilma et oleks Riigikokku tuldud. Nii et teoreetiliselt on küll ministril endal võimalik objekte paraku ka ümber tõsta.

Aga nüüd minu küsimuse juurde. See on ajendatud sellest, kuidas te vastasite Jürgen Ligile. Te ütlesite, et eelarvet on võimalik tasakaalu saada ainult siis, kui Jürgen Ligi tuleb ja teeb ettepanekud. Selles on teil muidugi õigus, sest Jürgen Ligi on neid ettepanekuid teinud, ka mina olen mitmes rollis, nii rahanduskomisjoni esimehena kui ka peaministrina neid ettepanekuid näinud. Ja tõepoolest – oh üllatust! –, kuni aastani 2016 oligi Eesti eelarve tasakaalus. Minu küsimus on see, mida Jürgen tegelikult küsis ja millele te ei vastanud. Millega te õigustate seda, et majanduskasvu ajal olukorras, kus te vähendate investeeringuid mitmesse strateegilisse valdkonda, kas või näiteks teedeehitusse, aga ka mitmesse muusse valdkonda, te ei suuda eelarvet ots otsaga kokku saada? Miks on see eelarve kasvu ajal miinuses?

15:42 Aivar Kokk
Aitäh! Sellele küsimusele, miks on eelarve mingil hetkel miinusesse läinud, ei oska mina sulle vastata. Sel hetkel ma tõesti seda valdkonda ka Riigikogu poolt ei kureerinud. Järgmise aasta eelarve kohta saan öelda, et eelarve on tasakaalu poole teel, 0,5% võrra, nii nagu täna see kokkulepe on.

15:42 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Kaja Kallas, palun!

15:42 Kaja Kallas
Aitäh! Minu küsimus on ka ajendatud sellest, kuidas te vastasite Jürgen Ligile, kes neli minutit komisjoni koosolekule hilines. Aga Maris Lauri hilines kõigest kaks minutit ja selle ajaga olid hääletatud läbi riigieelarve muudatusettepanekud, mida oli 13. Olles olnud ka ise komisjoni esimees ja teades, kui palju võtab aega mingi asja hääletus, kui seda sisuliselt arutada, ma palun, et te võib-olla valgustate, kuidas oli võimalik, et te enne opositsiooni liikmete kohaletulekut hääletasite kahe minutiga läbi 13 muudatusettepanekut. Võib-olla te näitate, millise kiirusega te suutsite seletada nende ettepanekute sisu ja lugeda hääled kokku.

15:43 Aivar Kokk
Aitäh, Kaja, hea küsimuse eest! Ma soovitan võtta ette materjalid, mis on praegu kõigile Riigikogu liikmetele seal taga välja pandud. Ei hääletatud 13 punkti. Riigieelarve punktid olid juba esmaspäeval läbi hääletatud. Laua peal oli seesama nimekiri, mis ei olnud esmaspäeval veel Rahandusministeeriumis lõplikult valmis, ja see oli see, mis sinna juurde lisati, pluss mingi täpsustus oli selle juures. Ma võin öelda, mis see oli: seletuskirja täpsustus oli neli jalgpalliväljakut. Nii et kokkuvõttes oli kaks parandusettepanekut, kui mu mälu ei peta. Kolm ettepanekut siiski oli, kolmas oli katmikalade toetus 200 000 eurot. Jah, ma ei tea, kas oli kaks, kolm või neli ettepanekut. Kui sa tahad teada, siis see koosolek on ju lindis. Koosolek algas mitte enne kui kell 13.15. Kui on konsensuslik hääletamine, siis see võtab aega täpselt nii palju, et küsimus pannakse hääletusele ja küsitakse, kas on konsensus või mitte. Kui küsimusi ei küsita, siis see võtab aega, ma arvan, alla minuti, näiteks kui sa paned praegu küsimuse hääletamisele, et kas on konsensus või mitte. Riigieelarve arutelu ja hääletamised toimusid esmaspäeval. Teisipäeval oli ainult täpsustamine, seal ei muudetud enam ühtegi põhimõtet. Summad oli juba enne kokku lepitud ja koos kõigi komisjoni liikmetega hääletatud.

15:45 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Andres Sutt, palun!

15:45 Andres Sutt
Aitäh! Hea ettekandja! Ma soovin ka omalt poolt väljendada seda, et see ei olnud minu meelest päris hea praktika, mis eile toimus, et sa tõstsid päevakorrapunktide järjekorra ümber ja tegid selle hääletuse kiirelt ära. Ma arvan, et oleks võinud teha nii, nagu päevakorras oli, et me oleks arutanud esimese punktina pangaseadust ja pärast seda oleks arutanud eelarve muutmise ettepanekuid. Minu meelest oleks nii olnud korrektne. Aga ma tahan su käest küsida selles võtmes, et kui hea ülevaade sinu enda hinnangul on valitsusel ja rahanduskomisjonil eelarve täitmisest just kulude poole pealt. Mis sa arvad, mida seal saaks paremini teha?

15:46 Aivar Kokk
Küsimuse esimese poole kohta: eks ma pean endale tuhka pähe raputama, mitte kellelegi teisele ei ole võimalik raputada. Kuna paberid pidid eile kella viieks olema allkirjastatud, siis komisjoni ametnikel oli palve, et arutame seda esimesena. Aga ma ei taha kellelegi teisele süüd panna, ainult komisjoni esimees saab selle eest vastutada, mitte keegi teine.
Ma saan sulle öelda, et kui me Jürgen Ligiga esmaspäeva õhtul kohtusime Riigikontrolli inimestega, siis me leppisime ka seal kokku, et Riigikontroll tuleb uue aasta alguses meile appi, et riigieelarve struktuur muutuks selliseks, et me oskaksime sealt andmeid vaadata. Teine asi, mis on minu meelest väga oluline: et kõikidel ministeeriumidel oleks ühesugune lähtepunkt, milline peab välja nägema selle ministeeriumi osa riigieelarves. Me nägime ju, et ministeeriumide eelarveread on väga erinevad, mõned olid mõnekümne või mõnesaja euro täpsusega ja mõned olid miljoni täpsusega. See on see koht, kus me koos püüame saavutada, et järgmises riigieelarves oleks see tehtud. Kui RES-i arutelu käima läheb, siis on meil palve, millisena tahame meie näha 2021. aasta riigieelarvet. Aga ma tahan ka siin rõhutada, et me oleme kõik selles süüdi. Läbi aastate oleme siinsamas hääletanud riigieelarve seadust, mis on iga korraga vähem ja vähem loetav ning aina vähem on meil võimalust siin midagi teha. See on see koht, mida me ühiselt saame muuta.

15:48 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Hanno Pevkur, palun!

15:48 Hanno Pevkur
Aitäh! Kuulasin su viimast vastust. Ega mul muidugi väga suurt usku sellesse, et midagi paremaks läheb, ei ole. Sa siin suvel andsid kommentaare, et sügisel läheme katuseraha reguleerimisega edasi, aga mitte muhvigi pole juhtunud. Paistab, et ega ka selle lubaduse tõttu, et sa hakkad nüüd eelarvet muutma, väga palju suure tõenäosusega ei juhtu.
Aga ma küsin su käest hoopis teistmoodi. Ma küsin su käest põhimõtteliselt, kas sa rahanduskomisjoni esimehena toetaksid, et ka kolmandal lugemisel oleks võimalik opositsiooni tehtud muudatusettepanekuid hääletada. Täna neid hääletada ei ole võimalik, kui valitsus ja komisjon neid ei toeta. Teiseks, kas oleks mõtet – sinu enda sõnade järgi käies, et selliseid väikeseid katuseraha jagamisi ei oleks – panna ka katuseraha loetelu hääletusele nii, et oleks võimalik ükshaaval neid hääletusi teha?

15:49 Aivar Kokk
Aitäh! Esimesele poolele vastan, et kõiki parandusettepanekuid, mis suure tõenäosusega siin saalis hääletamisele lähevad ehk komisjonis vähemalt kaks häält saavad, on võimalik teha ju esimese ja teise lugemise vahel.
Teisele küsimuse poolele vastates ütlen, et kui me praegu hakkaksime hääletama peaaegu 500 parandusettepanekut, siis juhul, kui opositsioon tööd tahaks teha, peaks arvestama enam-vähem paari nädalaga. Ei olegi rohkem mitte midagi vaja. Ma arvan, et parem on see, kui me suudame kokku leppida need mängureeglid, millisel moel, millises numbris ja millises suuruses või mis valdkonnas see katuseraha olla saab. Võib-olla siis muutub see rida hoopis lühemaks ja täpsemaks. Aga oleme ausad, riigieelarve kõige läbipaistvam osa on täna nn regionaalsed investeeringud. Neid on väga selgelt kirjeldatud, kellele, mille eest ja kuhu kohta. Peale selle on ka teada, milline erakond on selle ettepaneku teinud. Kui sa ülejäänud eelarvet vaatad, siis ainult mõnes üksikus kohas on veel umbes samasugust selgust näha.

15:50 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Jaak Juske, palun!

15:50 Jaak Juske
Austet istungi juhataja! Hea ettekandja! Kui Isamaa oli veel eelmises valitsuses koos sotsiaaldemokraatidega, siis meie ühises valitsuses tõusis õpetajate alampalk väga jõudsalt ja püüdis korraks kinni riigi keskmise palga. Nüüd, kui Isamaa on valitsuses koos EKRE ja Keskerakonnaga, tundub, et õpetajate palk ei ole enam prioriteet. Tõepoolest, õpetajate palk küll natuke tõuseb, aga jääb selgelt ja tublisti maha riigi keskmisest palgast. Kuna meie istungit jälgivad nähtavasti väga paljud Eesti

õpetajad, siis ma küsin niimoodi: millal tänane valitsus taas tõstab õpetajate alampalga võrdseks riigi keskmisega või lausa tõstab alampalga 120%-ni riigi keskmisest palgast? Millal te täidate õpetajatele antud lubadused?

15:51 Aivar Kokk
Aitäh! Järjekordne hea küsimus. Aga nagu sa oled aru saanud, majandus Eestis on päris heal järjel ja keskmine palk kasvab päris jõudsalt. Alati, kui võrrelda kellegi palka keskmise palgaga, võiks arutada, milline oli keskmine palk kolm aastat tagasi ja kui suur seoses sellega on õpetajate palk täna. Kõik me tahaks õpetajate palka tõsta, õpetajad on maa sool, keegi sellele vastu ei vaidle. Eelarve tänaste võimaluste tõttu on see tõus täpselt nii suur, kui see eelarves on: 1540 eurot peaks olema järgmisel aastal õpetajate keskmine palk.

15:52 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Siim Kallas, palun!

15:52 Siim Kallas
Austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Te juba vastasite sellele küsimusele, mida ma kavatsesin küsida. Eelarve on muutunud aegade jooksul aina keerulisemaks, aina raskemini arusaadavaks. Ma loodan, et te kõik toetate seda initsiatiivi, mille kolleeg Peeter Ernits on algatanud, et ka Riigikogus oleks toetusgrupp eelarve läbipaistvuse suurendamiseks.
Aga minu küsimus on hoopis teist laadi. Te olete nüüd siin puldis kaitsnud valitsuse eelarvet kolmandal lugemisel ja te kaitsesite seda teisel lugemisel, aga olid ajad, kui ikkagi eelarvet algusest kuni lõpuni kaitses minister. Mis te arvate, kas see praktika ei oleks siiski õigem? Teie nagu vahendate valitsuse seisukohti, aga minister ütleb ikkagi välja valitsuse seisukoha, see on otseselt tema vastutusala. Kas see praegune kord on mõistlik? Või kas ei oleks mõistlik uuesti siiski muuta seda korda nii, et eelarvet kaitseks kuni lõpuni puldist minister?

15:53 Aivar Kokk
Aitäh hea küsimuse eest! Vaatame praegu parandusettepanekuid, üks on tulnud valitsuselt ja viis on tulnud Riigikogu komisjonilt. Minister saaks täna kaitsta ühte parandusettepanekut, kus on kirjas summade täpsustused ministeeriumide siseselt. Ülejäänud ettepanekud on tulnud ikkagi siit.

15:54 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Indrek Saar, palun!

15:54 Indrek Saar
Tänan! Lugupeetud rahanduskomisjoni esimees! Küllap on teil olnud kas komisjonis või koalitsioonis juttu, et kuna õpetajate palgaga on seekord selline piinlik lugu, et miinimumi tõstetakse 5,5%, mis loodetavasti kuidagi annab keskmise palgaga enam-vähem samas sammus tõusu välja, aga eesmärgile ehk sellele, et õpetajate miinimumpalk oleks vähemalt 120% riigi keskmisega võrreldes, me lähemale ei jõua. Tehakse niimoodi, et raha antakse 2,5% ja miinimumi tõstetakse 5,5%, mis tähendab, et sellest 20%, mis on mõeldud klassijuhatajatasudeks ja kõikideks muudeks lisatasudeks, mida õpetajatele saaks palgaks maksta, jääb järele ainult 17%. Kas te olete omavahel arutanud, kas see raha peakski nüüd tulema nende õpetajate arvel, kellel on mingid lisatasud, või kohalik omavalitsus peaks mingite muude kohalike omavalitsuste tegevuste arvel selle raha võtma? Kumbapidi see peaks käima, et see miinimum ära täita?

15:55 Aivar Kokk
Järjekordselt väga hea küsimus ja väga raske vastata. Lihtne oleks vastata, et komisjonis seda ei arutatud. See oleks aus, seda tõesti ei arutatud. Aga teisalt on kindlasti seda küsimust võimalik esmaspäeviti ja kolmapäeviti küsida selle valdkonna ministri käest, kuidas tema oma ministeeriumi sees on seda eelarvet näinud või mõelnud. Kindlasti, kolmas pool on see, et tuleks vaadata kogu hariduspaketti tervikuna. Keegi siin saalis ei vaidle, et teatud valdkonna ainete õpetajatega on probleeme. Me sooviks, et õpetajate palk oleks kõrgem, kui see praegu riigieelarves on ette nähtud, ja

kindlasti on selge, et kõik omavalitsused, kes koole peavad ja soovivad sinna häid õpetajaid, oma eelarvest haridust toetavad. Kui vaadata omavalitsuste eelarveid, siis näeme, et haridus moodustab eelarvest kindlasti 50% või rohkem, enamikul juhtudel. Kindlasti on nii, et kõik tublid omavalitsused toetavad seda, et õpetajate palk oleks selline, nagu me soovime.

15:56 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Heiki Kranich, palun!

15:56 Heiki Kranich
Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Teie vastusest Siim Kallasele jäi mulle mulje, et te üritate Eesti iga-aastast üht kõige olulisemat dokumenti, riigieelarvet, kuidagi madaldada ja taandada seda lihtsalt muudatusettepanekute tasemele. Küsimus ei ole ju muudatusettepanekutes, küsimus on riigi poliitikas või poliitikates vähemalt üheaastase perioodi jooksul, tihtipeale palju kauem. Kui lükata, ütleme, vastamine ministri tasemelt komisjoni esimehe tasemele, siis see ei näita valitsuse liikmete just kõige suuremat julgust. Te olete korduvalt siin viidanud, et see on selle või teise ministri asi ja vastamine nagu ei kuulu teie kompetentsi. Kuidas te suhtute ettepanekusse, kui näiteks muuta seadust selliselt, et eelarve vastuvõtmise käigus käivad kõik ministrid oma valdkonna eelarvet kaitsmas ning me saaksime ühemõttelisi, pädevaid ja täpseid vastuseid kõikides valdkondades? Miinimumtase oleks tõepoolest see, kui käiks ainult rahandusminister, aga tegelikult võiksid käia kõik ministrid.

15:57 Aivar Kokk
Aitäh! Hakkame algusest peale. Riigieelarve tuuakse Riigikokku valitsuse poolt ja seda kaitseb minister. Järgmised kaks lugemist ei arutata enam seda eelarvet, mis siia toodi, need küsimused peaks saama esitada ja vastused peaks saama kätte esimese lugemise ajal. Kõik komisjonid võivad kutsuda ükskõik millise valdkonna ministri eelarvet tutvustama. Rahanduskomisjon kutsub kohale kõik ministrid. Valdkonnakomisjonid, ma usun, kutsuvad vähemalt oma valdkonna ministri seda arutama. See võimalus on olemas. Mul oleks hea meel, kui ministrid oma valdkonna teemad esimese ja kolmanda lugemise vahel läbi räägivad ja vastavad küsimustele. Selle vastu ei ole mul mitte midagi. Aga praegune eelarveseaduse arutelu Riigikogus on ikkagi väga selgelt ju selline, et esimene lugemine on selline, nagu ta on, kui eelarve on valitsusest tulnud: see on valitsuse eelarve või seaduse tutvustamine ja küsimustele vastamine. Järgmised lugemised on ju need, kui Riigikogu teeb parandusettepanekuid. Jah, paljude eelnõude arutelu puhul on sedasi, et parandusettepanekud tulevad hoopis valitsusest. Aga kui pakkuda seda, et komisjoni esindaja siin puldis ühtegi hetke ei ole ja kõikidele küsimustele peaks vastama minister, siis ma küsin, kuidas minister oskab vastata küsimustele, mis komisjonis arutelule on tulnud. Siis ei oleks ju komisjoni vaja, parandusettepanekud võiks otse ministrile minna ja minister siis need otsused ka teeks. See on kahe poolega asi, oleneb, kuidas seda vaadata. On asju, mille puhul on kindlasti õige, et valitsuse nimel peaks vastama minister. Aga need arutelud, mis toimuvad komisjonis, on tegelikult ju need, millest me peaksime arutelus rääkima.

16:00 Aseesimees Helir-Valdor Seeder
Valdo Randpere, palun!

16:00 Valdo Randpere
Aitäh, lugupeetud eesistuja! Hea ettekandja! Tänase istungi lõpus moodustatakse siin parlamendirühm riigieelarve arusaadavamaks muutmiseks. Ma vaatasin, et sina olid ka oma nime sinna kirja pannud, millest ma järeldan, et sa praegu ei saa riigieelarvest aru. Ma tahtsingi küsida su käest, mis tunne on tundide kaupa kaitsta dokumenti, millest sa ise aru ei saa.

16:00 Aivar Kokk
Aitäh! Kindlasti saan ma võrreldes sinuga tunduvalt paremini sellest eelarvest aru. Sa ei ole, ma arvan, seda isegi lahti teinud. Suure tõenäosusega esitad sa lihtsalt küsimusi, nii nagu opositsioonis olles ikka tuleb küsimusi esitada. Ega asi ei ole selles, et keegi teeb toetusrühma. Ma peaks ka muidugi Peetri

käest küsima, ta on ise riigieelarve kontrolli erikomisjoni liige, et kas tõesti ta sealt ei saa kõiki vastuseid ja kuidas ta mõtleb seda, et ta toetusrühmast neid vastuseid paremini saab. Mina panin enda kirja sellepärast, et vaataks, et midagi ülekäte ei läheks.

16:01 Aseesimees Helir-Valdor Seeder

Aitäh, austatud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole ja me saame minna läbirääkimiste juurde. Kersti Sarapuu Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun!

16:01 Kersti Sarapuu

Austatud juhataja! Head kolleegid! Oleme jõudnud Riigikogu istungjärgu kõige olulisema eelnõu ehk järgmise aasta riigieelarve seaduse eelnõu kolmanda lugemiseni. Eelarvekulude ja investeeringute maht on 11,6 miljardit eurot ja tulude maht 11,8 miljardit eurot. Kulud kasvavad võrreldes eelmise aastaga 2,1% ehk 236 miljonit ja tulud kasvavavad võrreldes 2019. aasta eelarvega 6,9% ehk 760 miljoni euro võrra.
Olen ka varem öelnud, et nii mul kui ka Keskerakonna fraktsioonil on hea meel selle üle, kuidas keskendub Jüri Ratase juhitud valitsus järgmise aasta riigieelarves Eesti inimestele. See kajastub igal eelarve leheküljel, sõltumata sellest, mis valdkonnaga on tegemist. Kritiseerida võib alati, aga fakt on see, et riigieelarvel on omad piirid ja kõiki ootusi kohe realiseerida pole võimalik. Aga minu hinnangul liigume õiges suunas, õiglasema ja sidusama riigi suunas.
Arvan, et iga inimene Eestis tahaks öelda Eesti kohta heaoluriik. Enamgi veel, igaüks tahaks ise tunda, et Eesti on heaoluriik. Heaoluriigi üheks tunnuseks on aga tugev sotsiaalpoliitika, mis on olnud Jüri Ratase valitsusel alati prioriteediks. Toongi välja mõned konkreetsed numbrid. Vanemahüvitiste eelarve kasvab järgmisel aastal 14%, samuti suureneb uuest aastast pere tulumaksuvabastus alates kolmandast lapsest 100 euro võrra kuus, mis on lastega peredele hea uudis ning jätab neile rohkem raha kätte. Siinkohal on hea öelda, et 2018. aastal sündis peredesse kolmandaid lapsi märkimisväärselt rohkem. Usun, et vanemate julgusele on mõjunud hästi mitte ainult üldine majanduskasv, vaid ka riigi toetav poliitika.
2020. aasta jaanuaris tõuseb riigi makstav puudega lapse toetus mitmekordseks. Puudega laste toetusteks on tuleval aastal eelarves ette nähtud 22,3 miljonit eurot ehk üle 40% rohkem kui tänavu. Peab nentima, et puudega laste osakaal on meie ühiskonnas viimaste aastatega suurenenud ning juba praegu puudutab see muudatus ligi 13 000 last.
Küllap on kõik siin saalis nõus, et Eestis elavate eakate toimetulekut tuleb parandada. Peaaegu pooled neist elavad suhtelises vaesuses ning me ei saa kuidagi sellest mööda vaadata. Aprillis tõuseb keskmine vanaduspension 45 euro võrra. Tegemist on 12 aasta suurima pensionitõusuga ning see annab eakatele aastas juurde 540 eurot ehk sisuliselt 13. pensioni. Pärast kümmet aastat on see esimene pensioni baasosa tõstmine ligi 330 000 pensionäril üle Eesti.
Järgmisest aastast suureneb ka tervishoiu rahastamine. Haigekassa suunab ravimite kompenseerimiseks üle 180 miljoni euro, mida on ligi 14 miljonit rohkem kui tänavu. Täiesti uue teenusena asub haigekassa uuest aastast maksma residentidele tasu, milleks eraldatakse ligi 20 miljonit eurot. Kokku kasvab haigekassa eelarve 2020. aastal 144 miljonit eurot. Lisavahendite suunamine tervishoidu aitab kindlasti vähendada ravijärjekordi ning parandada raviteenuste kättesaadavust, järjepidevust ja kvaliteeti.
Olukorras, kus Eestis keskmine eluiga pikeneb ja väärikas eas inimeste osakaal suureneb, pean väga oluliseks pöörata tähelepanu inimestele, kes töötavad sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonnas. On hea meel, et järgmisel aastal tõusevad ...
Palun veel kolm minutit!

16:06 Aseesimees Siim Kallas

Kolm minutit lisaaega. Palun!

16:06 Kersti Sarapuu

... sotsiaalse rehabilitatsiooni, erihoolekande ja asendushoolduse spetsialistide palgad keskmiselt 2,5%. Jätkub ka tervishoiutöötajate palga tõus. Palgakokkuleppe tagamiseks eraldab riik 50 miljonit eurot. Meie rõõmuks ei jää sotsiaalvaldkonna arengute varju teiste valdkondade head uudised. Me saame ikka oma jõu ja võimaluste piires tõsta nii päästjate, politseinike, kultuuritöötajate kui ka õpetajate palka. Õpetajate alampalk tõuseb 1315 euroni. Seda, et õpetajatesse tasub panustada, näitavad ka PISA

testide tulemused, mille kohaselt on Eesti põhikooliõpilased oma teadmistega Euroopa absoluutses tipus, seda kõigis kolmes uuritud valdkonnas: matemaatikas, lugemises ja loodusteadustes. Selle üle võib ainult uhke olla. Loomulikult peaksime rohkem panustama teadmiste ekspordile. Iga haridusse investeeritud euro toodab mitmekordset kasumit.
Loomulikult võiks 2020. aasta riigieelarve projektist täna veel väga pikalt rääkida. Tahan siiski lõpetuseks juhtida teie tähelepanu tähtsale asjaolule, et 2020. aasta riigieelarve on läbimõeldud dokument, milles on lähtutud tõesti kõikidest meie Eesti inimeste vajadustest. Meie fraktsioon toetab kindlalt selle eelarve vastuvõtmist. Aitäh teile!

16:07 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Maris Lauri Reformierakonna fraktsiooni esindajana, palun!

16:07 Maris Lauri
Palun kolm minutit lisaaega!

16:07 Aseesimees Siim Kallas
Kolm minutit lisa saab.

16:08 Maris Lauri
Hea istungi juhataja! Head kolleegid! Ega selle eelarvega menetlusprotsessi käigus midagi suurt ei juhtunud. Ta on täpselt selline, nagu ta oli alguses: visioonitu ja ilma vaateta tulevikku. Kõik need asjad, mis on tähtsad tuleviku jaoks, on kõrvale lükatud.
Ma puudutan täna mõningaid eelarvemenetluse aspekte ja protsesse. Kõigepealt eelarve menetlemisest Riigikogus. Siin on korduvalt öeldud, et eelarve ei ole päris hästi loetav ja arusaadav, et seda on väga keeruline mõista. Jah, see ongi täpselt nii. Aga kui on tahtmist, siis saab ka keerulisest asjast läbi närida. Kui komisjoni esimees väitis, et meil oli komisjonis arutelu, siis mina pean kahjuks tõdema, et see ei olnud päris niimoodi. Arutelu ei olnud. Tavaliselt oli nii, et opositsioon küsis ja koalitsioon oli vait, kui koalitsiooni liikmed üldse ruumis olidki. Väga paljudel juhtudel kedagi ei olnudki, aeg-ajalt juhtus nii, et oli ainult üks lauapool täidetud. Jah, komisjoni esimees oli valdavalt siiski kohal. Kõik see, mis puudutab muudatusettepanekuid ja eelarve muutmist – võib julgelt väita, et Riigikogu on taandanud ennast pisiasjadega tegelejaks. Ma olen viiendat aastat Riigikogus ja julgen küll väita, et nii passiivset osalemist riigieelarve arutelus, just nimelt koalitsiooni poolt, mina ei ole näinud. See oli täiesti uskumatu. Teise lugemise ajal hääletati vaikimisi lihtsalt kõik muudatusettepanekud maha, ilma sisulise aruteluta. Seda juttu, kas asi on arvestamist väärt või mitte, ei olnud.
Meile toodi igasuguseid põhjendusi. Siin komisjoni esimees seletas, miks üks või teine asi ei kõlba, aga nagu me oleme aru saanud, kui midagi on sotsiaalsfääriga seotud ja on vaja tagasi lükata, siis tuleb öelda SKAIS2 ja siis ei saa. Aga pensionisamba lõhkumisel see takistuseks ei ole. On väga kurb, et teadus- ja arendustegevusele leiti nii vähe raha. Kasv, jah, on olemas, aga ei ole mitte mingisugust ambitsiooni. Õpetajate palk on täpselt samamoodi väga oluline, aga kõik haridusteemalised küsimused – need pole tähtsad.
Me juba kuulsime, et selle koalitsiooni eelarves hakatakse esmakordselt maksustama keskmist pensioni, osaliselt küll. Eks see ole osaliselt eelmise valitsuse tehtud segase maksuskeemi tulemus, aga teisalt kindlasti ka valitsuse valikute, eesmärkide ja prioriteetide tulemus. Ja viimased kindlasti ei vaata tulevikku, vaid on väga lühiajalised. Nii nagu rahandusminister on korduvalt ka öelnud: üks-kaks aastat, edasi on kõik spekulatsioon.
Tehniline menetlus. On hea kuulda, et rahanduskomisjoni esimees sai aru, et eile komisjonis toimunud protsess ei olnud kena, see oli ebaõiglane ja ebaviisakas. Minutiga hääletada teema läbi, tõsta päevakord ringi! Tänapäeval on olemas sellised asjad nagu telefonid, oleks võinud küsida, kas midagi on juhtunud. Seda enam, et komisjoni istung oli natukene ebatavalisel ajal. Jah, mul tuleb tunnistada, et ma olin esimene, kes jõudis eelarve arutelule hiljem kohale, vist pool minutit hiljem. Mul läks viltu see, et Riigikogu tagumistest ruumidest komisjoni ruumidesse tulek võttis natuke rohkem aega, kui ma arvasin.
Mis selle eelarve mõte siis on? Eelarve on tõesti kõige tähtsam dokument, aga kui sellest ei ole aru saada, kuhu poole tahetakse minna, siis ausalt öeldes ongi selline olukord, kus Riigikogul justkui midagi teha ei ole. Seda võib ju nii vaadata. Aga tegelikult on see selline koht, kus Riigikogu sellises olukorras peaks võtma asjad enda kätte. Kui valitsus ei viitsi, ei suvatse ega taha, siis on Riigikogu kord.

Meile on täna siin korduvalt räägitud, et tehke ettepanekuid ja tehke ettepanekuid. Me teeme ettepanekuid, aga neid ju ei arutatagi. Neid komisjonis üldse ei arutata, mitte kordagi ei olnud sisulist arutelu. Laua teiselt poolt ei küsinud ükski koalitsiooni liige, et see on nii hea ettepanek, et järsku teeks niimoodi, järsku otsiks teise võimaluse, kas te olete nõus väiksema summaga. Meil ei olnud kordagi sellist arutelu, mitte ühtegi, ei enne teist lugemist, ei teise lugemise järel. Mitte kordagi! Lihtsalt: katteallikas ei sobi! Aga seesama katteallikas sobis paljudeks muudeks asjadeks, ka selliseks, ma ütleksin, üpris vastutustundetuks katuseraha jagamiseks.
Kui me tahame tõesti olla riigimehed ja riiginaised, siis meil peaks olema julgust öelda, et ei, ma ei jaga raha läbipaistmatul moel – ja läbipaistmatus tuleb sellest, et keegi ei saa aru, kuidas üks või teine rahasaaja välja nopitakse –, vaid ma jagan raha selle pärast, et on olemas suur idee. Sellesama 4,2 miljoni eest oleks võinud ju leida ruumi ja mõtet mingiteks muudeks, olulisteks asjadeks, isegi kui need summad, mis muudatusettepanekutes olid kirja pandud, olid teistsugused, suuremad. Aga sellist diskussiooni ei olnud mitte kordagi ja seda tahetki ei olnud.
Lähtudes sellest, et eelarve on selline, nagu ta on, ja sellest, et koalitsioon ei soovi tegelikult asja paremaks teha, nagu me siin nägime, leiab Reformierakonna fraktsioon, et seda eelnõu ei saa mitte mingil moel toetada. See on halb eelnõu. See ei vaata tulevikku, sellel puudub absoluutselt igasugune visioon. See ei ole selle Riigikogu eelarve. Aitäh!

16:15 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Indrek Saar Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel, palun!

16:15 Indrek Saar
Juhataja! Head kolleegid! Seisin kaks ja pool kuud tagasi samuti teie ees, et rääkida 2020. aasta riigieelarvest. Ütlesin tookord, et tegu on pettumuste eelarvega, mis paljastab valitsuse sõnamurdlikkuse, eelarvega, millel puudub igasugune plaan. Olen selles suhtes äsja kõnelenud kolleegiga väga nõus. Aeg on edasi tiksunud, ees seisab lõpphääletus, kuid meie ühiskonna ja eriti Eesti tuleviku vaatevinklist on eelarve seis niisama nukker, kui see oli varasügisel. Tõsiasi, et pikalt väldanud eelarveprotsessi jooksul isegi ei vaevutud ei opositsioonierakondade ega ühiskonnaga laiemalt ühisosa otsima, jääb tänase valitsuse ja valitsusjuhi südametunnistusele. Niipalju siis sidusast ühiskonnast ja kaasamisest.
Jah, valitsus leidis siiski viimasel hetkel põllumajanduse otsetoetuste maksmiseks juurde 5 miljonit lisaeurot, mis on pool sotsiaaldemokraatide muudatusettepanekust. Aga fakt jääb faktiks: valitsuserakonnad on põllumehi alt vedanud. Täitmata on kevadine lubadus maksta ka uuel aastal nn *top-up*'i täismahus ehk 15,3 miljoni euro eest. Sellest summast on puudu tubli kolmandik. Põllumehed on tõsised tegijad, kes ei lase ennast narrida. Ju pidi neil meel ikka väga mõru olema, kui nad eile traktoritele hääled sisse panid ja Toompeale protestima sõitsid. Ja kus on just EKRE poolt laia suuga lubatud uus regionaalpoliitika, mis maal elu käima lükkab ja töökohti loob? Tühjagi! On selge, et võitluses ääremaastumisega kiireid lahendusi ja mõõdetavaid tulemusi aasta-paariga ei pruugi saavutada, aga see eelarve ei astu maaelu edendamise suunas sammukestki edasi. Ei ühtegi värsket algatust. Hoopis vastupidi, võrreldes tänavusega tegi koalitsioon suuremaid kärpeid ja seda kümnete miljonite eurode ulatuses just mitme töös oleva, planeeritud ja end tõestanud regionaalse programmi kallal.
Eelarve ühed suuremad puudujäägid on aga seotud pensionidega ja eakatele antud lubadustega. Jüri Ratase teine valitsus on esimene valitsus, mis maksustab keskmise vanaduspensioni. Palju õnne! Maksu tuleb hakata maksma pensioni sellelt osalt, mis on üle 500 euro. Kõik varasemad valitsused – ja seda ka majanduslikult kõige keerulisematel aegadel – on olnud pensionäride suhtes oluliselt lugupidavamad. Koos iga-aastase pensionitõusuga on vajaduse korral alati nihutatud ka maksuvabastuse piiri. Olgu siin meenutatud, et nii Keskerakond kui ka EKRE lubasid enne valimisi hoida keskmise pensioni tulumaksuvabana ja Keskerakond omakorda lubas vanaduspensionäride maksuvaba tulu tõsta lausa 750 eurole kuus. Ja muidugi, Keskerakonna valimislubadus nr 1: 2020. aastal peab keskmine pension kerkima 100 euro võrra, sest "ainult erakorraline pensionide tõstmine tagab aastaks 2023 keskmiseks vanaduspensioniks 700 eurot". Mõni kuu hiljem on tulemus kõigile teada. Valitsus suutis ära teha vaid 7 euro suuruse erakorralise pensionitõusu. Piinlik ja ebaõiglane.
Sama piinlik ja ebaõiglane on see, et valitsus ei ole liigutanud lillegi, et eelarve aitaks kas või pisutki leevendada põletavat omastehoolduse probleemi, rääkimata selle lahendamisest. Sotsiaalminister

Tanel Kiige hiljutine ettepanek hoolduskindlustuse sisseseadmise kohta uue töötasumaksu abil näib pigem katsena teha suitsukatet mis iganes susserdamisele, mis parasjagu käsil on, olgu see apteegireform või midagi muud.
Head saadikud! Uuest eelarvest vaatavad meile vastu ligi kaheksa kuud võimul olnud Keskerakonna, EKRE ja Isamaa koalitsiooni kroonilised hädad. Tänane valitsus elab hetkes või parimal juhul ligi kahe aasta rütmis, kui toimuvad kohalikud valimised, ega hooli tegelikult tulevikust. Strateegiliste, tulevikku suunatud otsuste asemel tegeletakse hoopis populismist kantud asjadega, millest loodetakse loomulikult parteilist hetkekasu. Juba kevadel hülgas koalitsioon teadusleppe …
Ma palun kolm lisaminutit!

16:20 Aseesimees Siim Kallas
Lisaminutid saab.

16:20 Indrek Saar
… mille järgi pidi teadus- ja arendustegevuse rahastamine kerkima lähiaastatel 1%-ni SKT-st. Latt aeti maha ka õpetajate palga puhul. Palgatõus küll tuleb, aga erinevalt eelmistest aastatest ei lähene me eesmärgile, et õpetaja miinimumpalk peab olema 120% Eesti keskmisest palgast. Riik ajab sellegi vähese palgatõusu jaoks – nagu äsja puldis olnud rahanduskomisjoni esimees tunnistas – käe kohalike omavalitsuste rahakotti. Selleks, et Eesti muutuks targemaks ja edukamaks, tuleb just täna investeerida haridusse ja teadusesse. Seda ei saa edasi lükata. Muidu ei ole kuidagi võimalik loota, et me saame ka tulevikus rõõmustada Euroopa usinaimate õpilaste ja targimate õpetajate üle.
Eelarvest võib siiski suure tahtmise korral leida ka mõned n-ö uued head asjad, mis teevad rõõmu. Aga need asjad – ma pean siinkohal meelde tuletama ka heale kolleegile Kersti Sarapuule, kes kiitis seda kui tänase valitsuse suurt tegu – on seadustanud ja otsustanud juba eelmine Riigikogu koosseis, kes tagas selle, et 1. jaanuaril paraneb olukord nendes peredes, kus kasvavad puudega lapsed. Nimelt suurenevad 13 aasta järel lõpuks puudega lapse toetused. Keskmise ja raske puudega lapse toetus tõuseb kaks korda ning sügava puudega lapse toetus kolm korda. Seda, kordan veel kord, ennekõike tänu sellele, et Riigikogu eelmine koosseis seadustas toonase sotsiaalkomisjoni esimehe Helmen Küti eestvedamisel puudega laste toetuste tõusu.
Kokkuvõtteks tuleb aga tõdeda, et tuleva aasta eelarve teeb vähemalt kahel eri moel ajalugu. Esiteks, see on esimene eelarve, mis maksustab keskmise pensioni. Teiseks on tegemist eelarvega, mis täiesti enneolematul moel eirab igasugust pikemat vaadet tulevikku. Selles olukorras ei saa sotsiaaldemokraadid loomulikult toetada eelarvet, mis ei täida Eesti inimestele antud olulisi lubadusi ja varasemaid kokkuleppeid, ei toeta piisavalt ühiskonna nõrgemaid liikmeid ega sea pikaajalisi eesmärke.
Tänan tähelepanu eest!

16:22 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Rohkem läbirääkimistes osalemise soove ei ole ilmutatud. Ai, siiski. Helir-Valdor Seeder, Isamaa fraktsioon, palun! Kaheksa minutit. Palun!

16:23 Helir-Valdor Seeder
Austatud kolleegid! Olen olnud päris mitmete eelarvete koostamise juures. Kõik need on toimunud rutiinselt enam-vähem ühesuguse stsenaariumi järgi: koalitsioon loeb ette oma töövõidud rida-realt, mis on suurenenud, kuidas toetatakse üht või teist valdkonda, ja opositsioon esitab oma kohustusliku kriitika, mis on aasta-aastalt suhteliselt sarnane ja väikeste erisustega. Ma ei hakka siinkohal üle kordama kõiki neid töövõite, mis ka seonduvad selle, praegu vastuvõetava eelarveseadusega järgmiseks aastaks, mida on esimesel ja teisel lugemisel ette loetud, küll aga kinnitan, et kõik Isamaa ministrid, eranditult, on väga hästi oma tööga hakkama saanud, samuti koalitsioon, valitsus ja koalitsioonipartnerid on väga hästi hakkama saanud.
Aga ma tahaksin tegelikult tulla siinkohal appi hoopis opositsioonile, sellepärast et valitsus on hea, tugev ja töine siis, kui opositsioon on tugev. Ja ma tunnetan, et seda tugevat opositsiooni siin saalis ei ole. Seepärast lähen üle teisele poole rindejoont ja kõnelen opositsiooni eest täna. Kõigepealt ma tooksin välja terve rea probleeme ja muresid, mis on meie ühised mured, vaadates ette tulevikku, pidades silmas riigieelarve menetluse protsessi pikemalt ja laiemalt, ja neid teemasid, mis seonduvad meil ka Brüsselist seatud ühiste tingimustega.

Kõigepealt, me rõõmustame, et Eestil on madal laenukoormus. Tõepoolest, Eesti riigil on väga madal laenukoormus, kui me võrdleme ennast teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega. Ja Isamaa on seda ka alati toetanud. Ja ärge võtke minu järgmist küsimust kui Isamaa Erakonna seisukohta, vaid võtkem kui ühiselt läbimõtlemist vajavat tegelikkust. Aga olukorras, kus me elame niivõrd madalate intresside maailmas, kus on tegemist kohati negatiivse intressiga, mida me viis või kümme aastat tagasi ei kujutanud ettegi, mis on täna reaalsus, kus mõnele riigile pakutakse, et kui võtad laenu, maksame peale, ja Euroopa Keskpank trükib raha juurde ja sellega annab hoogu inflatsioonile, saavad kasu madala intressi poliitikast ainult need, kellel on suurem laenukoormus, ja kaotavad need, kellel on väiksem laenukoormus. Selleks ei pea olema ökonoomikat õppinud, et sellest aru saada. Aga ma lihtsalt küsin retooriliselt: kuidas edasi, mis on mõistlik majanduslik lähenemine?
Teiseks, eelarvetasakaal ja SKP lõhe. Olukorras, kus Eesti on Euroopa Liidu keskmisest elatustasemest madalama elatustasemega riik ja kus me oleme alakapitaliseeritud võrreldes jõukamate ja rikkamate riikidega ja kus meie majanduskasv on kiirem kui Euroopa Liidus keskmiselt, arvestatakse mingi metoodika järgi, kokkulepitud metoodika alusel potentsiaalne majanduskasv. Need liikmesriigid, kelle majanduskasv ületab oma n-ö teoreetiliselt välja arvestatud metoodika alusel majanduskasvu, ei saa ka oma kasvikut kasutada tegelikult investeerimiseks ja n-ö oma jõukust suurendada ja ühtlustada oma elatustaset jõukamate riikide elatustasemega. Kas see on mõistlik regulatsioon Euroopa Liidu tasemel? Me väga hästi mäletame Kreeka juhtumit ja paljusid teisi probleeme riikides eelarvetega, olgu ta Itaalia või mitmed teised. Kuid kas niisuguste näidete põhjal kehtestada taolised reeglid, mis ei ole sugugi kõigi jaoks mõistlik lahendus, olukorras, kus me oleme madala laenutasemega riik, võlatasemega riik? Tasub mõelda. Need on küsimused, mida me peame kõigepealt kodus arutama ja seejärel Brüsseliga läbi rääkima. Nende lahendamise võtmed ei asu mitte siin, Eestis, Rahandusministeeriumis.
Nüüd ma tahaksin veel puudutada mõningaid asju, mis puudutavad siseriiklikku eelarvemenetlust. Ma ei räägi siin ainult riigieelarve läbipaistvusest, millega ma olen igati nõus – ja ka mina olen juba etteruttavalt ühinenud selle riigieelarve läbipaistvuse suurendamise töörühmaga või toetusrühmaga –, küll aga ma tahan hoiatada selle initsiatiivi eest, mille Rahandusministeerium on juba varasematel aastatel, eelmiste valitsuste ajal välja käinud ja mis ikka tuleb uksest ja aknast sisse. Nimelt, võib-olla lähme nelja-aastase eelarve vastuvõtmisele. Sellega me võtame ära Riigikogult võimaluse jooksvalt eelarveprotsessides kaasa rääkida nii palju kui täna, võtame ära ka valitsuselt. Valitsused vahetuvad ja kui me hakkame nelja-aastase tsükliga eelarveid vastu võtma, siis ongi nii, et ühed ministrid ja valitsused tulevad, teised lähevad, me oleme n-ö sõitval rongil ja otsustavad püsivalt töötavad ametnikud. Sellega me vähendame poliitikute otsustusvõimalusi kogu selles eelarveprotsessis. Ja minu arvates ei ole see mõistlik.
Edasi, tulemus- ja valdkonnapõhine eelarve. Meil on kritiseeritud, et meil on 11 ministeeriumi ja iga ministeerium on justkui silotorn, kes kaitseb oma huve. Läheme eesmärgipõhisele ja valdkonnaülesele eelarvestamisele, seame kolm-neli, maksimaalselt viis valdkondlikku eesmärki ja püüame niimoodi ministeeriumide üleselt eelarvet koostada. See oleks samamoodi väga vale samm. Just nimelt see pädevus, sisuline pädevus on valdkonnaministeeriumides. Nende ministeeriumide vahelises vaidluses peabki selguma see ja tasakaal erinevate huvide vahel, olgu see haridus, kultuur, riigikaitse või investeeringud. Kui me teeme kolme-nelja valdkonna põhise eesmärgipärase eelarve, siis see tähendab, et see jäme ots läheb ühte superministeeriumisse, Rahandusministeeriumisse, kus ministrid üha rohkem hakkavad pidama läbirääkimisi lauaülemaga. Ja Rahandusministeeriumis ei ole seda pädevust, et öelda, missugused on kõige mõistlikumad ja efektiivsemad kulutused haridusvaldkonnas, Maaeluministeeriumi valitsemisalas või mujal. Nii et lahendus saab olla ikkagi läbirääkimised ministeeriumide vahel, mitte alternatiiv, kus jäme ots läheb Rahandusministeeriumi ametnike kätte. See ei ole kindlasti mõistlik.
Ja viimane märkus, mis minu arvates on kõige suurem probleem ja puudutab ka läbipaistvust. See on riigi eelarvestrateegia ja riigieelarve vastuvõtmise protsess, mis on juba ammu kokku sulanud. Kevadel, eriti pärast valimisi, on uuel valitsusel kuu aega, et vastu võtta strateegiline dokument, mida iseenesest nelja aasta vaatega riigi eelarvestrateegia on. Seal jäävad väga paljud otsad õhku ja sügisel, kui valitsuskabinet koguneb, siis öeldakse, et me kevadel RES-i raames oleme juba paljud otsused langetanud esialgse informatsiooni põhjal. Tegelikult ei ole täit vastutust ei riigi eelarvestrateegia koostamisel ega riigieelarve koostamisel. Kogu see protsess langeb kahe olulise, n-ö seadusest tuleneva menetluse vahele. See ei ole mõistlik, siin tuleb luua selgus. Ja ma ei räägi sellest, et kogu see pakett langeb kokku ka veel maksude muutmisega ja maksupaketiga. See aeg on ebanormaalselt lühike.

Seetõttu ka Riigikogu juhatus peab kahjuks pidevalt tegelema sellega, et materjalid Riigikogu liikmetele ei jõua õigeaegselt, sellepärast et rahanduskomisjon ei saa selle punniga hakkama. Aga see ei ole üldse etteheide rahanduskomisjonile, vaid see on olemuslikult seadustest tulenev probleem. Ma arvan, et on kõigi huvides, et me sellega tegeleksime. Aitäh!

16:31 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Siim Pohlak Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

16:31 Siim Pohlak
Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Kordan oma siit mitu korda varem öeldud sõnu, et see on hea eelarve, täpselt nii hea, kui tänastes oludes oli võimalik teha. Aitäh Rahandusministeeriumile, minister Martin Helmele ja teistele valitsuse liikmetele ning rahanduskomisjonile eelarveprotsessi vedamise eest ja kõigile, kes eelarve kohta oma ettepanekuid tegid! Aitäh tehtud töö eest!
Eelarvega seotud headest asjadest toon välja maksurahu. Nii nagu valitsuskoalitsioon on kokku leppinud, siis suuri maksutõuse selle eelarvega ei tule. Eesti Konservatiivne Rahvaerakond soovib, et Eesti suudaks ennast ise toita. Meie põllumeestele õnnestus juurde leida 5 miljonit eurot toetusraha. Koos eurotoetustega läheb põllumajandusse ja maaelusse üle 360 miljoni euro ning me töötame ühiselt selle nimel, et tulevikus oleksid need summad veel suuremad. Ma usun, et te kõik olete minuga ühel nõul. Maapiirkonnad saavad tuge kruusateede remondiks ning regionaalsete investeeringute abiga tehakse ära palju olulist kodanikuühiskonna jaoks. Mõnes kohas leitakse ka lahendusi probleemidele ja kitsaskohtadele, mille jaoks omavalitsustel vahendeid pole jätkunud. Õnneks saavad aga ka omavalitsused selle eelarvega vahendeid juurde. Me peaksime ühiselt siin saalis seisma selle eest, et omavalitsused oleksid tõelised oma valitsused. Lisaks suunatakse märkimisväärselt raha tervishoiuvaldkonda.
Häid ja olulisi asju võikski jääda loetlema. Sellest ajast, mis mulle siin antud on, kindlasti ei piisaks. Seega kutsun lihtsalt veel kord Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel kõiki siin saalis üles seda eelarvet toetama. Samuti soovitan liituda istungi järel toimuva eelarvet puudutava toetusrühma algatusega. Eelmise vabariigi ajal oli palju häid asju, millest õppust võtta. Vaadake, kuidas eelarve on koostatud: siin tõesti read ja numbrid jooksevad, kahe lausega on selgitus, seda on lihtne lugeda ja on võimalik asjadest kiiresti aru saada. Nii et kutsun üles seda algatust toetama, mille Peeter välja käis. Ma arvan, et kolleeg Ernits laenab või näitab ka teistele seda 1939. aasta eelarvet, kui kellelgi soovi on. Aitäh veel kord! Kutsun üles seda eelarvet toetama.

16:34 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Oleme läbirääkimised lõpetanud. Kõikide fraktsioonide esindajad on sõna võtnud. Härra Aivar Kokk, rahanduskomisjoni esimees, soovib teha ühe täpsustava märkuse, mis tal jäi enne kogemata tegemata.

16:35 Aivar Kokk
Ma soovin teha ühe täpsustuse. Tekstis on parandatud tehniline viga, mis puudutas Riigikohtu kulusid ja investeeringuid. Muudatusettepanekus on õiged numbrid, aga viga tekkis seetõttu, et andmed sisestati süsteemi vale märgiga. Parandusega leht on koos kõigi dokumentidega taga. Kui keegi on selle sealt võtnud, siis ta seda näeb. Ma lihtsalt pidin selle ära täpsustama. Aitäh!

16:35 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Võtame teadmiseks, seda me eraldi arutama ei hakka. Parandus on arvesse võetud.
Me läheme muudatusettepanekute läbivaatamise juurde. Esimene muudatusettepanek, selle on esitanud Reformierakonna fraktsioon, juhtivkomisjon on jätnud arvestamata. Ettepanek ei kuulu hääletamisele vastavalt meie kodukorraseadusele. Teise muudatusettepaneku on esitanud Reformierakonna fraktsioon, juhtivkomisjon on jätnud selle arvestamata ja ettepanek ei kuulu hääletamisele vastavalt kodukorraseaduse § 120 lõikele 5. Järgmine muudatusettepanek, muudatusettepanek nr 3, on Reformierakonna fraktsiooni esitatud, on juhtivkomisjonil jäetud arvestamata ja ka see ettepanek ei kuulu hääletamisele. Neljas muudatusettepanek, Eesti Reformierakonna fraktsiooni esitatud, juhtivkomisjon on jätnud selle arvestamata ja vastavalt

kodukorraseadusele ei kuulu ettepanek hääletamisele. Muudatusettepanek nr 5, ka selle on teinud Reformierakonna fraktsioon, juhtivkomisjon on jätnud selle arvestamata, vastavalt kodukorraseaduse § 120 lõikele 5 ei kuulu ettepanek hääletamisele. Muudatusettepanek nr 6, esitaja on Reformierakonna fraktsioon, juhtivkomisjon on otsustanud jätta arvestamata ja ka see ettepanek ei kuulu hääletamisele vastavalt kodukorraseaduse § 120 lõikele 5. Muudatusettepanek nr 7, selle on esitanud rahanduskomisjon ja juhtivkomisjon on arvestanud seda täielikult. Keegi hääletamist ei soovi. Muudatusettepanek nr 8, ka see on ... Kas härrased võib-olla võtaksid istet? Ja daamid ka, et me saaksime muudatusettepanekud rahulikult läbi arutada. Nii, muudatusettepanek nr 8, ka selle on esitanud rahanduskomisjon ja juhtivkomisjon on arvestanud seda täielikult. Ükski fraktsioon hääletamist ei nõua. Muudatusettepanek nr 9, Eesti Reformierakonna muudatusettepanek, juhtivkomisjon on jätnud selle arvestamata. Ettepanek ei kuulu hääletamisele. Nüüd tuleb muudatusettepanek nr 10, mis on rahanduskomisjoni tehtud ja juhtivkomisjon on arvestanud seda täielikult. Ükski fraktsioon selle hääletamist ei nõua. 11. muudatusettepanek on rahanduskomisjonilt, juhtivkomisjon on arvestanud seda täielikult. Hääletamissoovi ei ole. Muudatusettepanek nr 12, samuti rahanduskomisjoni esitatud, ja komisjon on sedagi arvestanud täielikult. Ükski fraktsioon ka selle hääletamist ei nõua. Muudatusettepanek nr 13 on tulnud samuti rahanduskomisjonilt, juhtivkomisjon on arvestanud täielikult. Ka selle muudatusettepaneku hääletamist ükski fraktsioon ei nõua. Seega oleme 2020. aasta riigieelarve seaduse muudatusettepanekud läbi vaadanud ja me võime asuda riigieelarve seaduse eelnõu lõpphääletuse juurde.
Palun nüüd tähelepanu ja äärmist kontsentreeritust! Panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud 2020. aasta riigieelarve seaduse eelnõu 82. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Hääletus on lõppenud. Poolt hääletas 55 Riigikogu liiget, vastu 44. Riigieelarve 2020. aastaks on seadusena vastu võetud. (Aplaus.)

---

7. 16:43 Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2019/788 "Euroopa kodanikualgatuse kohta" rakendamise seaduse eelnõu (74 SE) teise lugemise jätkamine

16:43 Aseesimees Siim Kallas
Lugupeetud Riigikogu! Meil on veel mõni punkt tänases päevakorras, rahustame oma emotsioonid maha ja võtame arutlusele tänase päevakorra seitsmenda punkti, Vabariigi Valitsuse algatatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2019/788 "Euroopa kodanikualgatuse kohta" rakendamise seaduse eelnõu 74 teise lugemise jätkamise. Ma palun ettekandjaks põhiseaduskomisjoni esimehe Paul Puustusmaa. Aga ma palun kõigil Riigikogu liikmetel nüüd rahuneda! Erutus on suur, ma mõistan, aga enne, kui härra Puustusmaa hakkab rääkima, ma siiski palun kas istuda kohale või jätkata oma keskustelu kuskil mujal. Nii. Palun, härra ettekandja!

16:44 Paul Puustusmaa
Austatud juhataja! Head kolleegid, kes te olete veel siia saali jäänud, ja ka need, kes on telerite taga! Mul on hea meel jätkata Vabariigi Valitsuse algatatud Euroopa Parlamendi nõukogu määruse (EL) 2019/788 "Euroopa kodanikualgatuse kohta" rakendamise seaduse eelnõu 74 teist lugemist.
Kõigepealt, enne kui ma komisjoni tegevuse juurde jõuan, tahan rõhutada üle, millega tegemist on, et see oleks kindlalt teada. Tegemist on rakendusaktiga, Euroopa Liidu otsekohalduva määruse rakendusaktiga, kus on kolm põhilist punkti, mis on meil kirgi kas vähemal või rohkemal määral üles kütnud. Üks neist on see, et tegemist on kodanikualgatusega. See on seotud olukorraga, kus Euroopa Liidu kodanikud algatavad mingisuguse küsitluse ja tahavad, et seaduseelnõu rakenduks üle Euroopa Liidu ehk Euroopa Komisjon hakkaks midagi arutama. Seda situatsiooni kirjeldava määruse juures on rida punkte, mis on rakendamiseks vajalikud. Neist üks on see, mis käsitleb nende inimeste vanust, kes sellise kodanikualgatusega liituda saavad. Samuti käsitleb see rakendusakt neid kontaktpunkte ehk neid abistavaid institutsioone, kes meil riigis on ja selle algatusega tegelevad. Rakendusakt, mida meie arutame, käsitles ühelt poolt seda ettepanekut, et kodanikualgatusega liitujate vanus võiks olla 18 eluaasta asemel 16 eluaastat, ja korraldajarühmadele pakutavat abi, seda, et toetusavalduse kontrollimist ja tõendamist teostaksid vastavalt Siseministeerium ja Andmekaitse Inspektsioon.

Lühidalt veel nii palju ajaloost, et analoogse määrusega on Euroopa Liidus juba tegemist olnud. Euroopa Liidu lepingu artikli 11 lõike 4 alusel on Euroopa Liidu õigusesse lisandunud kodanikualgatuse institutsioon ja 16. veebruaril 2011 võeti see Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusena vastu. Mõned aastad seda rakendati. 2015. aastal aga leiti, et seal on hulk puudusi ja need on seotud sellega, et selle algatuse läbiviimine peaks olema vähem koormav ja see peaks tulema ka kodanikele lähemale. Siis algatati uue määruse vastuvõtmine, seda määrust natukene kohendati. See, mida me nüüd vaatame, ongi see akt. Nagu ma ütlesin, on olulised küsimused need: kas 16-aastased või 18-aastased ning kas toetusavalduste kontrollimine ja muu tehniline teostamine võiks olla Andmekaitse Inspektsiooni ja Siseministeeriumi käes.
Selle kohta, mis käsitleb toetusavalduste kontrollimise tõendamist ja abistavaid funktsioone, meil varasema korraga võrreldes muutusi ei ole ega ole ka ette pandud seda, et võiks muutusi olla. Kuid oluline on see, nagu ütles ka minister sellesama rakendusakti esimesel lugemisel, et meie asi on otsustada ja võtta vastu poliitiline otsus, kas me tahame anda neid poliitilisi õigusi noorematele inimestele ehk siis nihutada vanusepiiri hetkel kehtivast 18. eluaastast allapoole, 16. eluaasta juurde. Jah, nagu ma ütlesin, tegemist on poliitilise otsusega.
Nüüd ma lähen selle juurde, mis toimus komisjoni istungil 5. detsembril 2019. Seda istungit juhatasin mina, Paul Puustusmaa. Kohal olid ka Kalle Grünthal, Marek Jürgenson, Siim Kiisler, Andrei Korobeinik Oudekki Loone asendusliikmena, Lauri Läänemets, Hanno Pevkur ja Vilja Toomast. Komisjoni koosolekul oli ka Justiitsministeeriumi avaliku õiguse talituse nõunik Mariko Jõeorg-Jurtšenko.
Kuna tegemist oli teise lugemise jätkamisega, siis meil olid vaatluse all ühelt poolt mõned puhtalt redaktsioonilised küsimused, mis käsitlesid sellesama rakendusakti sõnastuslikku ehk tehnilist poolt, ja kus ei muudetud mitte midagi juriidilist ega ka normi n-ö mõju küsimusi. Nendes oli meil ka konsensus, kõik need muudatused kinnitati konsensuslikult.
Peamine vestlus või vaidlus oli, või kuidas öelda, kired lõõmasid selle küsimuse ümber, kas on ikkagi mõistlik tuua see määr 18. eluaastalt 16. eluaastale, mis on need otsused, mis seda teemat võivad puudutada, ja kuivõrd oluline see on. Ma toon siin mõned tsitaadid komisjoni arutelult, et seda arutelu peegeldada.
Minu ettepanek oli, et komisjon võiks kaaluda § 1 muutmist selliselt, et kodanikualgatuse ja toetusavalduste allkirjastamise vanuse alampiir oleks 18 aastat ja mitte 16 aastat, nagu on eelnõus ettepanekuna kirjas. Ma märkisin, et poliitikas osalemine eeldab küpsust ja valmidust. See ei ole minu personaalhinnang, aga on üsna küsitav, kas küpsusaste on piisav, et sellistesse poliitilistesse protsessidesse siseneda ka 16 aasta vanuselt. Ma tõin välja ka need asjaolud, et maailmas on alaealistele poliitilisi õigusi antud praegu üsna vähe, ma tõin esile momendi, millal see asi muutus, ja et praegu on alaealistele antud poliitilise otsustuse õigus – maailmas on riike *ca* 200 – 12 riigis, nende seas on ka Eesti. Euroopas on neid riike neli. Kas me peame nüüd olema paavstist paavstimad? Ma lisasin argumentatsioonina selle selgituse, mis on Euroopa Liidust tulnud. Nimelt, Euroopa Liidu enda selgituses sellesama rakendusakti preambuli punkti 7 kohta on kirjas, et asjakohane on kehtestada algatuse toetamiseks vajalik vanuse alampiir, kusjuures kõnealune vanuse alampiir peaks vastama Euroopa Parlamendi valimiseks kehtestatud valimisõiguslikule eale. Selline soovitus on ülevaltpoolt tulnud ja teatavasti on meil see iga 18 eluaastat, mis kõlas selles mõttes just nagu argumendina. See leidis põhimõtteliselt meie komisjonis toetust ka Kalle Grünthalilt, kes ütles, et ka tema hinnangul meil hoopis üha enam vanuse alampiire tõstetakse ja seetõttu ei ole mõistlik kehtestada kodanikualgatuse toetusavaldusele allkirja andmise vanusepiir allpool 18. eluaastat. Ta tõi näitena, et Riigikogu rahvastikukriisi lahendamise probleemkomisjon arutab ideed, et tõsta alkoholi tarbimise ja ostmise vanusepiiri hoopis ülespoole. Selle vaidluse kestel – see vanusevaidlus käis väga mitmes elemendis – küsisin ma komisjoni istungil viibinud Justiitsministeeriumi avaliku õiguse talituse nõunikult selgitust selle kohta, millest siis on tulnud see, et Vabariigi Valitsus on esitanud ettepaneku tuua see alampiir allapoole, kui on soovitanud Euroopa Liit ise. Ta tõi välja, et meil on kollektiivsetele pöördumistele toetusallkirja andmise õigus vähemalt 16-aastasel inimesel juba olemas, lisaks on 16-aastasele noorele antud õigus hääletada kohalike omavalitsuste valimistel. Meil on selline suund võetud ja seega on põhjendatud ka antud olukorras see suund võtta. See ettepanek pandi hääletusele ja komisjon tervikuna ei toetanud ettepanekut jätta vanusepiir 18 aasta juurde.
Seega otsustati konsensuslikult järgmised küsimused: teha ettepanek saata see eelnõu täiskogu päevakorda 11. detsembriks, teha ettepanek teine lugemine lõpetada ja teha ettepanek saata eelnõu 16. detsembriks kolmandale lugemisele, kui teine lugemine täna ehk 11. detsembril lõpetatakse. Need

menetluslikud otsused olid konsensuslikud. Aitäh!

16:53 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh, lugupeetud ettekandja! Teile on võimalik esitada küsimusi. Küsimuste esitamise soovi ei ole ilmutatud. Nüüd on võimalik pidada sellel teemal läbirääkimisi, kõigil on õigus sõna võtta. Üks soov on ilmutatud. Lauri Läänemets Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioonist, palun!

16:53 Lauri Läänemets
Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Nagu me mäletame, siis selle eelnõuga oli sedaviisi, et me komisjonis arutasime ja tegime komisjoni nimel ettepaneku teine lugemine lõpetada ja asjaga edasi minna. Siis toodi see teema komisjonis uuesti laua peale ja tehti ettepanek teine lugemine katkestada. Seda ettepanekut saal ka toetas. Siis tuli see teema uuesti komisjoni tagasi. Toona me juba mõtlesime, et milles asi on, kus kohas see probleem seisneb. Nagu nüüd on teada, siis ühtegi ettepanekut üheltki fraktsioonilt ei laekunud, sisulist ettepanekut, mis oleks olnud aluseks sellele, et teine lugemine katkestada. Aga need kahtlused, mis toona olid, said ka komisjonis tõestust. Ikkagi on arvatavasti EKRE fraktsioonil või ilmselgelt EKRE liikmetel usaldamatus Eesti noorte vastu, 16–17-aastaste vastu.
Ma tahan üle korrata, et selle seaduse puhul on tegemist Euroopa Liidu algatusega suurendada Euroopa Liidu kodanike võimalusi osaleda Euroopa Liidu otsuste tegemisel ehk võimalusega osaleda kodanikualgatustes Euroopa tasandil ja sellega oma elu paremaks muuta. Algatuse jaoks on, muide, vaja koguda vähemalt miljon toetusallkirja. Ehk tegemist ei ole valimistega, vaid noortele võimaluse andmisega rääkida kaasa selles, et Euroopa Liit arvestaks rohkem nende soovidega.
Ma ei saa üldse aru, miks selle vastu olla ja eriti just EKRE-l, kes pidevalt püüab väita, just nagu meie häälega Euroopa Liidus ei arvestataks, aga nüüd püütakse ise seada reaalseid takistusi, et see tõesti nii ka oleks. Nagu te just härra Puustusmaa ettekandest kuulsite, pani ta komisjonis hääletusele ettepaneku, et 16-aastastele kaasarääkimise võimalust mitte anda, ja mõlemad EKRE liikmed seda mõtet ka toetasid. Lisaks avaldas Kalle Grünthal komisjonis arvamust, et tema hinnangul on paljude alaealiste arvates avalik protestimine pigem lõbus ettevõtmine, sest siis võib neil tekkida koolist puudumise võimalus. Esiteks ütlen veel kord selgituseks, et see eelnõu ei anna ega võta võimalusi protestimiseks ja koolist puudumiseks, vaid võimaldab anda oma allkirja kodanikualgatusele. Kui aga rääkida noorte küpsusest, protestimeelsusest ja soovist ühiskonna asjadesse sekkuda, siis ma arvan, et parim näide Eesti ajaloost on alguse saanud just nendestsamadest 16-aastastest, kes kunagi vabadussõtta tormasid. Täna tagasi vaadates võib öelda, et see oli üks küpsemaid ja paremaid otsuseid toona üldse. Mina usaldan noori, sotsiaaldemokraadid usaldavad noori ja me kutsume üles kõiki, eriti lugupeetud EKRE liikmeid, andma noortele võimalust Euroopa Liitu mõjutada. Andke neile võimalus sekkuda Brüsseli töösse, ärge jätke neid pealtvaatajateks. Aitäh teile!

16:57 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Tarmo Kruusimäe, palun!

16:57 Tarmo Kruusimäe
Hea aseesimees! Head töökaaslased! Minus kõneleb võib-olla luhta läinud noorsootöötaja. Aga ma ei olnudki noorsootöötaja, lihtsalt töötasin noortega ja andsin neile nõu. See oli kodanikuühiskond. Üks toredamaid momente oleks ju see, kui me saaksime noori kaasata kohe päriselt. Üks selline organisatsioon, mis sai algusest peale loodud, oli Jalgpallihaigla. Meie liikmeskond kasvas päris jõudsalt, aga me ei saanud päris paljusid registreerida, sest tuli välja, et meie noored, kui nad ei ole 18-aastased, ei ole täisvastutusega, nad ei ole otsustusvõimelised, et osaleda mittetulundusühingu töös. Teeme kassidele pai, toome koertele konti, anname tihastele pekki – kõik sellised MTÜ-d ei saa neid noori vastu võtta, sest äkki 17,5-aastane noor ei ole veel küps, viib kassile konti, tihasele viib koera ja peki paneb lihtsalt endale tallele. Samas on see noor juba pädev kaasa rääkima Euroopa tasandil. Jah, ikka kõigepealt tuleb Euroopasse minna ja siis tuleb Nuustakule tagasi tulla tarkust ja teadmist tooma. Mulle oleks väga meeldinud, kui me oleks arutlenud selle üle, mida me siin Eestis saame oma noortele pakkuda, näidates, et meie riik päriselt hoolib. Euroopa võib öelda, et me anname selle hääletusõiguse kas või ka 11-aastastele, ja meie leiame omad agad sinna juurde. Kaela ta ju kannab, tualetis käib üksi ja tal on juba mitu kontot nii Instagramis kui ka Facebookis, juba nagu päris suur. Aga mida me siin Eestis päriselt nendele noortele teeme, kas king kuskilt natukene ka pigistab?

Mul on hea meel, et kui ma käisin oma dokumente saamas, siis PPA inimesed ütlesid, et kui sul on, Kruusimäe, võimalus, ütle palun Riigikogus Siseministeeriumile, et 15-aastane võib ise passile järele tulla. Ta ei pea vanemate tööaega raiskama ja kulutama. Äkki on seda võimalik panna ka PPA lehele? Oli võimalik panna! See tähendab, et me tegelikult ju ikkagi usaldame neid noori, seadustes me oleme seda teinud.
Nii et mine sa tea, kas see 16 aastat, kui nüüd vaadata seda uut asja, ei sea jälle mingeid tingimusi, et me võib-olla mingil määral halvustame. Hea töökaaslane Riina Sikkut meil ütles, et me saaksime noort käsitada ikkagi noorena alates 14. eluaastast, enne seda on ta lastepolikliiniku klient, pärast seda on ta noortepolikliiniku klient.
Tulen tagasi Euroopa algatuse juurde, et 16 aastat on see kõige keskmisem iga. Ma ei tahaks tuua muid võrdlusi, vaid ma tahan küsida, mil määral on meil seda pädevust ja tahet oma noori ka päriselt maailma kõige nutikamateks pidada. PISA test on näidanud, et meie noored kannavad juba päris tõsiselt kaela. Me võiksime noortele usaldada kas või seltsingutes osalemise, sest seadus ilmselgelt seda veel ei keela, seltsimine on niisukene mõnus asi, aga kui me räägime mittetulundustegevusest, siis võiks kaasata noori ka sinna. See on tore, et noori kutsutakse igale poole vabatahtlikuks, aga noored ise juba kirtsutavad nina, ütlevad, et nad on justkui tasuta tööjõud. Tom Sawyeri moodi tuleks käituda! Tuleb teha nii lahe asi, et noored tahavad selles osaleda.
Aga praegu mina enda esimeses elukolmandikus, 50-aastane juba, otsustan, kas noored peaksid 16-aastaselt Euroopas kaasa rääkima. Rääkigu, millal tahes! Sõna on meil ju vaba, eriti meil Riigikogu liikmetel siin puldis. Seega, ma arvan, et noored on juba enne seda dokumenti päris otsustusvõimelised, aga nad võiksid olla seda meie kohaliku elu küsimustes päriselt ka, kas või MTÜ-s osalemise puhul. Aitäh!

17:02 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Rohkem läbirääkimistes osalemise soove ei ole ilmutatud. Selle eelnõu kohta, mille teise lugemise jätkamine meil praegu toimub, muudatusettepanekuid ei ole esitatud. Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 74 teine lugemine lõpetada. Järelikult on vastavalt meie protseduuridele teine lugemine lõpetatud.

---

8. 17:03 Tarbijakaitseseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (103 SE) teine lugemine

17:03 Aseesimees Siim Kallas

Võtame järgmise päevakorrapunkti, nr 8, Vabariigi Valitsuse algatatud tarbijakaitseseaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 103 teine lugemine. Ettekandjaks palun majanduskomisjoni liikme Mihhail Korbi.

17:03 Mihhail Korb

Austatud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Kannan teile ette sündmused, mis toimusid esimese ja teise lugemise vahel seoses tarbijakaitseseaduse muutmisega. Täpsemalt, komisjon arutas seda seadust kaks korda. Esimesel koosolekul, 2. detsembril, oli arutelu suhteliselt lühikene. Lepiti kokku, et täna on see eelnõu saalis ehk 11. detsembril arutatakse täiskogul, aga enne seda tehakse mitu kaasamisüritust ja arutatakse eelnõu veel korra komisjonis. Kaasamisüritus toimus 6. detsembril. Osavõtt oli päris aktiivne, huvigrupid esitasid oma märkusi ja ettepanekuid. Neid arutati koos ministeeriumiga ja konsensuslikult koorus sealt üks muudatusettepanek, mis on teile ka esitatud. See sõnastuse muutmine ei kanna sisulist tähendust, vaid tal on rohkem täpsustav roll. Ehk selle muudatusettepanekuga täpsustatakse tegelikult, mida soovib seaduse looja selle paragrahviga saavutada ehk mida ta soovib sellega teha. Informatsiooniks on ametnikud kinnitanud, et on tulemas veel üks tarbijakaitseseaduse muudatus, mis tuleneb analüüsist, mida ministeeriumis tehakse ja koostatakse. See muudatusettepanekute pakett peab suurendama Tarbijakaitseameti tegevuse usaldusväärsust.
Eelnõu arutati põhjalikult. Muudatusettepanekust ma rääkisin, komisjon toetas seda ühehäälselt. Tehti ettepanek teine lugemine lõpetada, läbi viia kolmas lugemine, kui teine lugemine lõpetatakse, 18. detsembril ja panna eelnõu lõpphääletusele.

17:06 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Ettekandjale on küsimusi. Tarmo Kruusimäe, palun!

17:06 Tarmo Kruusimäe
Tänan, hea aseesimees! Hea ettekandja! Olles ise aastaid tagasi Tallinna Linnavolikogus tarbijakaitsekomisjoni liige olnud – aga see oli juba nii ammu –, tahan ma mälu värskendamiseks küsida, kas Tarbijakaitseamet kohtleb võrdselt kõiki tarbijaid ja võrdselt ka kõiki tooteid.

17:06 Mihhail Korb
Ma olen kindel, et Tarbijakaitseamet teeb oma tööd põhjalikult. Usaldus nende vastu on päris suur, aga loomulikult on võimalusi nende tööd parandada. Ma arvan, et komisjoni formaat, et on komisjoni esimees ja kaks esindajat – üks on n-ö tarbijate poole pealt ja teine on ettevõtjate poole pealt –, on ennast õigustanud, toimib hästi. Loomulikult, see on koht, mille üle peab Riigikogu diskussiooni pidama, kui suur pädevus Tarbijakaitseametile anda, sest tegelikult on nende otsustus soovitusliku iseloomuga. See ei muutu nagu kohe karistuseks või määravaks ehk kui kellegi kohta tehakse üks või teine otsus, siis võib minna kohtusse, seal selle vaidlustada ja seda otsust mitte täita. Ma arvan, et see ongi see arutelu, mis siin saalis tuleb pidada: missugused volitused peavad olema Tarbijakaitseametil.
Aga mis puudutab teie küsimust, siis mulle tundub, et mõlemaid pooli käsitletakse võrdselt. Seda üritatakse teha maksimaalselt efektiivselt, mul puuduvad faktid väita midagi muud.

17:08 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Tarmo Kruusimäe, teine küsimus, palun!

17:08 Tarmo Kruusimäe
Tänan, hea aseesimees! Hea ettekandja! Ma toon välja täiskasvanutele mõeldud tooted, mis tähendab, et alla 18 eluaasta ei ole võimalik neid soetada. Osa nendest on peidetud leti alla, osa on leti peal. Elektrooniline sigaret, mis on üsna keerukas ja elektrooniline, aga mitte keerulisem kui näiteks võib-olla mõni muusikakeskus või mingi muu seade, kas või akutrell või midagi sellist, on peidetud laua alla. Alkoholiga võib täiskasvanu tutvuda spetsiaalses müügipoes, et näha, mida see sisaldab, kui kange see on, ja ta võib ka teada saada, kui palju see maksab. Aga näiteks tubakatoodete puhul peab inimene minema lihtsalt ehku peale. Kas täiskasvanutele mõeldud toodetel on ka vahe, et mõne asjaga võib tarbija enne tutvuda, aga mõne puhul peab leppima olukorraga? Kas selline olukord on siis, ütleme, pidades silmas tarbija huve, kui ta tahab näiteks võib-olla vähem enda tervist kahjustada ja selle kohta informatsiooni saada, õigustatud?

17:09 Mihhail Korb
Lugupeetud kolleeg! Mulle tundub, et te saate natukene valesti aru Tarbijakaitseameti tegevusest ja funktsioonidest. See, millest te räägite, ei ole loomulikult päris õiglane olukord. Ma olen teiega nõus, et selle olukorra võib üle vaadata. Aga Tarbijakaitseamet tegeleb olukordadega, kus üritatakse tarbijat ühel või teisel viisil petta. Kui näiteks alkoholi asemel, mida te mainisite, müüakse teile e-sigaretid, siis see on kindlasti juhtum, millega tegeleb Tarbijakaitseamet, aga sellega, kuidas kaup paikneb, kes seda reguleerib ja kuidas müük toimub, tarbijakaitse ei tegele, sellega tegeleb jälle Riigikogu või vastavalt määrustele kas valitsus, ministeerium või mõni teine organ. Tarbijakaitseameti ülesanne on tegeleda olukordadega, kus tarbijat petetakse, aga loomulikult mitte jälgida, mis moel või kuidas teatud kaubaliike müüakse.

17:10 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh, härra ettekandja! Rohkem küsimusi teile ei ole. On võimalik avada läbirääkimised. Läbirääkimisteks ei ole soovi ilmutatud. Meie käes on nüüd eelnõu koos muudatusettepanekuga. On esitatud üks muudatusettepanek, selle on teinud majanduskomisjon ja juhtivkomisjon ehk majanduskomisjon ise on seda täielikult arvestanud. Keegi hääletamist ei nõua, järelikult võime teha kokkuvõtte, et juhtivkomisjoni ettepanek eelnõu 103 teine lugemine lõpetada on heaks kiidetud. Teine lugemine on lõpetatud.

9. 17:11 Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse ja tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu (99 SE) teine lugemine

17:11 Aseesimees Siim Kallas
Võtame vaatluse alla järgmise päevakorrapunkti, see on päevakorrapunkt nr 9, Vabariigi Valitsuse algatatud narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seaduse ja tervishoiuteenuste korraldamise seaduse muutmise seaduse eelnõu 99 teine lugemine. Ettekandjaks palun siia sotsiaalkomisjoni liikme Signe Riisalo.

17:12 Signe Riisalo
Hea juhataja! Head kolleegid! Sotsiaalkomisjon on arutanud kahel istungil eelnõu 99, mille peamine sisu on isikustatud andmetega narkomaaniaraviregistri loomine. 3. detsembril toimunud sotsiaalkomisjoni istungil olid ka huvigrupid. Seal osalesid lisaks Sotsiaalministeeriumi esindajatele Tervise Arengu Instituudi, Eesti Haigekassa ja MTÜ Lunest esindajad.
Sotsiaalministeeriumi esindaja esitas lisaettepanekud, mis puudutasid tervishoiuteenuste korraldamise seaduse § 59^1 lõigete 1^2 ning 1^3 muutmist, mis on seotud tervise infosüsteemi nüüdisajastamisega ja paindlikumate võimaluste loomisega, et nii patsient ise kui ka raviteenuse osutaja saaksid seni reguleeritud korra asemel ravidokumendi edastada infosüsteemi sellisel kombel, mis on oluliselt laiapõhjalisem ja paindlikum ning aitaks ravi paremini planeerida ja läbi viia. See vajab seadusemuudatust 1. märtsiks, sest EAS-i toetuse abil on ka tervise infosüsteemi arendatud ja arendus peab tingimuste kohaselt jõustuma järgmise aasta 1. märtsist.
Nüüd tagasi narkomaaniaraviregistri ja isikustatud registri loomise juurde. Me teame, et meil on juhtumipõhine narkomaaniaraviregister, mitte isikustatud, ehk me tegelikult ei saa informatsiooni selle kohta, kui palju on patsiente, ning ravi ei ole ka järjepidev ja individuaalne.
Komisjonis küsiti selguse saamiseks järgmisi küsimusi. Kas narkomaaniaraviregister ei võiks olla üks osa tervise infosüsteemist, selleks et mitte luua täiendavat registrit? Sotsiaalministeeriumi esindaja selgitas, et registreid hoitakse meelega eraldi, esiteks riskide vähendamiseks, aga teiseks ka põhjusel, et narkomaaniaraviregister sisaldab peale terviseandmete ka sotsiaalseid andmeid inimese toimetuleku kohta ja ka tema võimaliku muu toe kohta, mida ta teistelt abiosutajatelt võib saada.
Eraldi ja põhjalikku käsitlemist leidis risk, mida mainib ka seaduseelnõu, ja mida võib kirjeldada järgmiselt: inimesed loobuvad ravist hirmu tõttu, et isikustatud registrist andmed lekivad, ja eeskätt need inimesed, kellel on põhjust leket karta, jätavad ravile tulemata. Selle riski realiseerumise ohu tõi esile ka Mart Kalvet, MTÜ Lunest esindaja, kes ütles, et tema empiiriliste vaatluste põhjal võiks kolmandik potentsiaalsetest patsientidest ravist loobuda. Eeskätt nimetas ta neid patsiente, kes tulevad sotsiaalselt hästi toime ja kes pelgavad oma sotsiaalse maine kahjustamist. Nii Tervise Arengu Instituudi kui ka Sotsiaalministeeriumi esindajad selgitasid, et see hirm ei ole tegelikult põhjendatud, kuna ka praegu ei ravita narkomaaniaravi korral inimest anonüümselt, vaid tervise infosüsteemis on kogu tema ravi puudutav informatsioon isikupõhiselt olemas. Täiendava registri loomine selles mõttes seda riski ekstra ei suurenda. Kui mõelda ka selle peale, et tegelikult ei ole hirm ju mitte selle ees, et register lekib, vaid inimesel on hirm, et need andmed levivad tema elukohas, seal, kus ta viibib, kus on tema tööandja, tema perekond, tema lähedased, tema sotsiaalne võrgustik, siis on selge, et tegelikult põhjustab lekkeohtu eeskätt raviarst ise ja samasuguse lekke oht on seetõttu ka siin ja praegu. Inimese terviseinformatsiooni lekkimise lisaohtu seega ei teki.
Sotsiaalkomisjonis küsiti ka seda, kas siis tervise infosüsteemis olevad epikriisid ei anna spetsialistile piisavalt infot, et sellist lisaregistrit vaja on. Selle peale Sotsiaalministeeriumi esindaja selgitas, et tervishoiuteenuse osutajad on kohustatud sisestama patsiendi terviseandmeid tervise infosüsteemi ja patsient seda ise otsustada ei saa, aga patsiendil on jätkuvalt võimalus oma andmed sulgeda ja seda ta tõepoolest tervise infosüsteemis teha saab. Narkomaaniaraviregister on oma olemuselt teistsugune andmestik, võrreldes tervise infosüsteemiga on see laiem, seal on andmed ka inimese sotsiaalse tausta kohta.
Eraldi tundsime komisjonis huvi, kas narkomaaniaraviregistris olevat informatsiooni saab kasutada peale psühhiaatri veel kolmas osapool, olgu selleks töötukassa teenuseosutaja või kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja. Sotsiaalministeeriumi esindaja selgitas, et sellise juurdepääsu õigust ei ole

teistele osapooltele antud, kuid see ei ole menetluses olevast regulatsioonist tulenev õiguslik alus. Nii et teoreetiliselt eksisteerib võimalus, et seda regulatsiooni on võimalik tulevikus muuta sel viisil, et informatsiooni on narkomaaniaraviregistrist õigustatud juhtudel võimalik saada ka kolmandatel osapooltel. Aga täna see nii ei ole.
Muudatusettepanekud. Esimene muudatusettepanek on seotud tõsiasjaga, et me oleme oma menetluses jõudnud sinnamaale, et 1. jaanuarist eelnõu seadusena jõustamine ei ole mõttekas, mistõttu on narkomaaniaraviregistri loomine lükatud 1. veebruarile. Sotsiaalkomisjon arvestas seda ettepanekut konsensuslikult. Samamoodi oli ettepanek muuta eelnõu pealkirja ja pärast sõnu "narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seadusele" lisada sõnad "ja tervishoiuteenuste korraldamise seaduse". See on tingitud sellest, et Sotsiaalministeerium tegi ettepaneku täiendavate sätete lisamiseks. Sotsiaalkomisjon oli selle muudatusega konsensuslikult nõus. Tervishoiuteenuste korraldamise seadusesse tuli kaks uut paragrahvi, millest üks võimaldab patsiendil ja teine tervishoiuteenuse osutajal tervise infosüsteemi spetsiifilisi andmeid sisestada, et ravi kvaliteeti seeläbi parandada. Kõik sotsiaalkomisjoni otsused olid konsensuslikud. Oli ettepanek saata eelnõu täiskogu päevakorda tänaseks, 11. detsembriks, teha ettepanek teine lugemine lõpetada, teha ettepanek saata eelnõu kolmandale lugemisele, kui teine lugemine lõpetatakse, 18. detsembriks ning panna eelnõu lõpphääletusele.

17:21 Aseesimees Siim Kallas
Aitäh! Lugupeetud ettekandja, teile on küsimusi. Tarmo Kruusimäe, palun!

17:22 Tarmo Kruusimäe
Tänan, hea aseesimees! Hea ettekandja! Eelmises koosseisus me otsustasime, et NEET-noortega seotud probleemide järelevalvet hakkavad tegema sotsiaaltöötajad ja neil on ligipääs ka kogu sensitiivsele informatsioonile. Kas just sellepärast, et sotsiaaltöötajatele oli võimaldatud ligipääs delikaatsele isikuandmetele, tekkis leke ja see tingib selle uue paralleelsüsteemi loomise? Või oskate te nimetada veel tänase süsteemi suuri miinuseid, miks meil on vaja teha ja arendada sihukest paralleelset süsteemi?

17:22 Signe Riisalo
Kõigepealt ma ütlen, et sotsiaalkomisjon selle nurga alt arutelu ei pidanud, aga ma võin anda oma kommentaari. Esiteks, NEET-noortega seotud informatsiooni kogutakse ja säilitatakse STAR-is, sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistris, mida kasutavad ainult kohalikud omavalitsused, teistel osapooltel sinna ligipääsu ei ole, küll on päringutega võimalik sealt isikute kohta informatsiooni nõutada. NEET-noored ja narkomaaniaravi – nende kahe asja vahele võrdusmärki ei ole võimalik panna. Seal võib eksisteerida mõningane kattuvus, aga me räägime kahest üsna erinevast sihtgrupist.

17:23 Aseesimees Siim Kallas
Urve Tiidus, palun!

17:23 Urve Tiidus
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Hästi lühike küsimus. Mulle jäi kõrva see, kui te ütlesite, et inimesed on mures selle registri pärast ja enda sotsiaalse staatuse pärast, et see võib neid kuidagi kahjustada, kui nad seal registris on. Kas see register peegeldab ka seda, millist narkootikumi keegi täpselt tarvitab, andes võib-olla ka aimu, kui palju rahalisi võimalusi kellelgi on?

17:24 Signe Riisalo
Nüüd ma jällegi ei räägi eksperdina, eks ole. Seda me tõepoolest komisjonis väga spetsiifiliselt ei arutanud, aga kuivõrd narkomaania ravi on ka ravimipõhine, lisaks muudele meetmetele, siis need ravimid ise tõenäoliselt viitavad juba ka sellele, missuguse võimaliku psühhotroopse ainega tegemist on olnud. Nii et ma usun, et see informatsioon on sealt väljaloetav.

17:24 Aseesimees Siim Kallas
Helmen Kütt, palun!

17:24 Helmen Kütt
Aitäh, austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja, kõigepealt suur aitäh väga hea peegelduse eest, mis komisjonis aruteludel toimus! Ma lihtsalt küsin täienduseks, järsku sa kinnitad seda. Komisjonis me arutasime ka seda, kas see andmeregister on võimalik 1. veebruariks tööle rakendada. See, et jõuaks korralikult seda kõike tagada, oli ka üks põhjusi, miks ikkagi ei ole siin kirjas mitte 1. jaanuar, vaid on 1. veebruar.

17:25 Signe Riisalo
Jah, ma julgen seda kinnitada. Me küsisime seda ka Sotsiaalministeeriumi ja Tervise Arengu Instituudi esindajate käest ning Vahur Hollo kinnitas, et narkomaaniaravi andmekogu saab valmis järgmise aasta 1. jaanuariks. Meie oleme jätnud väikese varuaja ja planeerime jõustamist 1. veebruarist.

17:25 Aseesimees Siim Kallas
Tarmo Kruusimäe, teine küsimus, palun!

17:25 Tarmo Kruusimäe
Tänan! Ma sooviksin natukene selgitamist, kuidas siis ravile saab. Kas suunatakse ka sundravile, näiteks kui inimene on tarvitaja või juba liigtarvitaja? Te ütlesite, et on väga hea, et teil või vähemalt selles andmesüsteemis on eristatud, milliseid narkootikume on tarvitatud. Näiteks politseil küll neid andmeid ei ole. Nad saavad aru, et on narkojoobes inimene, aga millist narkootikumi on tarvitatud, seda nad ei tea. Minu küsimuse teine pool on see. Igal pool on öeldud, et meil on kaks legaalset narkootikumi, üks neist on nikotiin, teine on alkohol. Kas ka need lähevad sinna registrisse, legaalselt ja mittelegaalselt, või on seal sihuke vahe sees?

17:26 Signe Riisalo
Vahet tuleb teha üsna mitmel asjal. Kõigepealt, sundravi on eraldi reguleeritud. Nagu me teame, ei narkomaania ega ka alkoholismi puhul sundravi kohaldada ei saa. See on reguleeritud psühhiaatrilise abi seadusega ja olemasolevat eelnõu see selles mõttes ei puuduta.
Mis puudutab küsimuse teist poolt, siis mul on sellega väike segadus. Äkki sa ...(T. Kruusimäe selgitab kohalt.) Minu arusaamist mööda nad selle alla ei lähe, aga see informatsioon on meil registrites täitsa kindlasti olemas, see on olemas tervise infosüsteemis. Juhul kui inimene on käinud arsti juures, alustades perearstist ja lõpetades eriarstiga, kes võib olla psühhiaater, ja ta on saanud ravi, retseptiravimeid on välja kirjutatud, siis kõik see säilib tervise infosüsteemis nii ehk naa, täna ja ka tulevikus.

17:28 Aseesimees Siim Kallas
Rohkem küsimusi ettekandjale ei ole. Aitäh ettekande eest! Nüüd on võimalus läbi rääkida. Tarmo Kruusimäe, palun!

17:29 Tarmo Kruusimäe
Hea aseesimees! Head töökaaslased! Ilmselgelt ei ole ma sel teemal kõikse pädevam, küll aga pöördun teie poole just sellel teemal, mis on inimeste, ütleme, mured ja probleemid.
Aastat 20 tagasi tundus paljudele meie ühiskonnas, et tarvitades meelemürke oled sa justkui edukas inimene. Õnneks on need ajad jäädavalt möödas ja elu läheb edasi. Inimesed väärtustavad terveid eluviise ja see on igati tore. Me kuulsime, et kogu see informatsioon on meil süsteemis, seal tervisesüsteemis või mis ta oli. Ma olen närb haiglate külastaja, ma ei tea nendest süsteemidest midagi. Üks meedik mind vaatas, ta ütles, et minuga on kõik siiamaani veel vinks-vonks.
Aga milleks on meil vaja ühte teist süsteemi veel juurde? Me loeme, et aeg-ajalt on terviseandmed kuskil prügikastide juures, nad on välja prinditud, me teame ju seda, et kui asjad on juba pandud kuskile pilve, siis nad on kõigile põhimõtteliselt kättesaadavad ehk nad ei ole nii turvalised, kui, ütleme, võib-olla perfokaardid ja see, mis on suures seifis luku taga. Inimestel võib olla ükskõik milliseid eluhetki, inimesed võivad teha rumalusi. Täiskasvanud inimesed eksivad.
Me elame ikkagi ju euroopalike kristlike väärtuste ruumis, kus eksimine on inimlik ja inimesele antakse uus võimalus. Inimene kahetseb pattu ja soovib puhtalt lehelt alustada. Ma võin eksida, aga kui enne sul

oli kindlustunne, et äkki see register ei leki, siis nüüd on kindlustunne, et äkki see register ei leki ja see register ka ei leki. Pööraks näo võib-olla nende inimeste poole, kes ei ole mingid Süstla-Vellod, kes tahavad kogu aeg sellest koledast reaalsusest ära minna enda imelisse värvilisse maailma. Või oli see vastupidi? Minu arvates on siin värviline ja see keskkond võib-olla on halb, aga ma ei tea, ma ei ole see, kes oskab kaasa rääkida. Aga kui inimene on korra libastunud ja ta tahab ühiskonda tagasi tulla, siis ta peab tegema mingeid keerdkäike. Pööraks võib-olla ühe korra näo nende kodanike poole, kes soovivad enda eksimust mingil määral saladuses hoida. Mulle tundub see loogilisem kui see, et mingid IT-vennikesed ütlevad, et nüüd me teeme SKAIS3. Ma ei sa aru, miks selle SKAIS2 jaoks üldse raha antakse, niikuinii me jõuame tulemusele, et SKAIS3 on tunduvalt parem, sellepärast et eelmine on vana. See on minu seisukoht. Või läheks kohe SKAIS4 juurde? Aga kas meil on vaja varuda nii palju andmeid inimese kohta või kas inimesele jääb see diskreetsuse võimalus, et kui ta ise läheb ravile, siis teda sinna registrisse ei panda? See oleks minu meelest tunduvalt suurem motivaator, et saada inimesi vabatahtlikult ravile, kui see, et noh, mine ravile, mine ravile, saad aru, küll me ikka KOV-i kaudu selle info teada saame, sest KOV-is tegeleb sellega võib-olla mõni spetsialist. See ei anna praegu turvatunnet nendele inimestele, kes soovivad enda eksimusi heastada sellega, et nad läheksid vabatahtlikult võõrutusravile.
Võib-olla on vaja täielikku ettekujutust asjast ja ma ei ole selles pädev, aga kindlustunnet oleks vaja pigem nendele inimestele. Nagu te ütlesitegi, see on võib-olla puudus. Teeks sellise hea asja, kus ei ole puudusi ja kus ei ole neid hirme. Ma arvan, et sotsiaalkomisjonil on see pädevus mitmekordselt olemas, aga õiguskomisjoni liikmena ma leian, et ka nendel inimestel on õigus sellele, et minevikueksimused avalikuks ei tuleks. Igal inimesel on õigus leida andestust. Nii nagu öeldakse, et anna andeks meile, nii nagu meie anname andeks enda võlglastele. Pööraks näo inimese poole ja tema eksimuste poole, mitte vajaduse poole teha veel üks agiilne lahendus selleks, kuidas infot koguda. Aitäh!

17:32 Aseesimees Siim Kallas

Aitäh! Rohkem sõnavõtusoove ei ole. Me vaatame kõigepealt läbi muudatusettepanekud. Neid on meil kaks, mõlemad on juhtivkomisjonilt. Esimese muudatusettepaneku on pakkunud sotsiaalkomisjon ja juhtivkomisjon arvestab seda täielikult, keegi hääletamist ei nõua. Teine muudatusettepanek on samuti sotsiaalkomisjonilt ja ka see on arvestatud täielikult, ükski fraktsioon hääletamist ei nõua. Seega, juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 99 teine lugemine lõpetada. Teine lugemine ongi lõpetatud.

---

10. 17:33 Maksualase teabevahetuse seaduse muutmise seaduse eelnõu (89 SE) teine lugemine

17:33 Aseesimees Siim Kallas

Me läheme järgmise päevakorrapunkti juurde, see on kümnes ja viimane sellel päeval: Vabariigi Valitsuse algatatud maksualase teabevahetuse seaduse muutmise seaduse eelnõu 89 teine lugemine. Ettekandja on rahanduskomisjoni liige Aivar Sõerd. Palun!

17:34 Aivar Sõerd

Austatud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Rahanduskomisjon arutas eelnõu k.a 3. detsembril ja 9. detsembril. 3. detsembri istungil osales Rahandusministeeriumi maksupoliitika osakonna peaspetsialist Anneli Valgma.
Lühidalt räägin meeldetuletuseks selle eelnõu sisust. Eelnõu käsitleb selliste skeemide alast teabevahetust, mis mõjutavad maksustamist, finantskontoalast teabevahetust või tegeliku kasusaaja tuvastamist. Eelnõu lähtub eesmärgist, et on vaja vähendada agressiivset maksuplaneerimist ning suurendada riikide maksusüsteemide läbipaistvust.
Eelnõu esimene lugemine lõpetati 13. novembril. Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks, 27. novembriks Riigikogu fraktsioonid ega ka Riigikogu liikmed eelnõu kohta muudatusettepanekuid ei esitanud.
Eelnõu kohta küsiti arvamust seletuskirjas nimetatud huvigruppidelt, neid oli arvukalt, aga arvamus laekus vaid Eesti Pangaliidult. Eesti Pangaliidu arvamus sisaldas ettepanekut võimaldada Eesti Vabariigi ja Ameerika Ühendriikide maksualase teabevahetuse kokkuleppes sätestatud erandite kohaldamist väiksemate kontode puhul ja vähendada sellega Eesti finantsasutuste koormust Ameerika

Ühendriikidega seotud isikute kontode tuvastamisel.
Komisjon valmistas eelnõu teist lugemist ette 3. detsembri istungil ja langetas menetluslikud otsused. Täiendavalt arutas komisjon seda asja 9. detsembri istungil ja otsustas esitada eelnõu kohta ühe muudatusettepaneku, mis puudutab Eesti Vabariigi ja Ameerika Ühendriikide teabevahetuse kokkuleppes sätestatud erandi kohaldamist
väiksemate kontode suhtes. Juhtivkomisjon tegi eelnõu kohta ühte muudatusettepaneku, mis on ka ettepanekute loetellu kantud. Selgitused on esitatud muudatusettepanekute loetelus.
Komisjon langetas järgmised konsensuslikud otsused: teha ettepanek saata eelnõu päevakorda tänaseks, s.o 11. detsembriks; teha ettepanek teine lugemine lõpetada; teha ettepanek saata eelnõu kolmandale lugemisele, kui teine lugemine lõpetatakse, ja kolmas lugemine oleks 18. detsembril; teha ka ettepanek panna eelnõu lõpphääletusele.
Lühidalt ka sellest, mida me 3. detsembril komisjonis arutasime. Komisjoni esimees palus Rahandusministeeriumi maksupoliitika osakonna peaspetsialistil Anneli Valgmal tutvustada Eesti Pangaliidu kirja ja selle muudatusettepaneku kavandit. Anneli Valgma märkis, et Eesti Pangaliidu kirjas toodud ettepanek kergendaks pankade halduskoormust ning ettepanek on kooskõlas Eesti Vabariigi ja Ameerika Ühendriikide vahel sõlmitud rahvusvahelise maksukuulekuse parandamise kokkuleppega. Anneli Valgma selgitas, et teabevahetuses USA-ga on pangakontode puhul ilmnenud üksikute ameeriklastega probleem, mida ei osatud ette näha. Näiteks, kui sa oled diplomaatide laps ja sündinud USA-s, siis oled sa saanud USA kodakondsuse. Nende inimeste pangakontode kohta, kes on 20–30 aastat tagasi sündinud USA-s ja pole sinna aastakümneid enam sattunud, tuleks samuti infot vahetada. Info juurde tuleb lisada maksukohustuslasena registreerimise kood, mida ei pruugi aga olla. USA on käesoleva aasta lõpuni andnud n-ö üleminekuvõimaluse maksukohustuslasena registreerimise numbrit – see on PIN-number – andmevahetusele mitte lisada. Tähtaeg hakkab aga lõppema ja seda võimalust ei ole pikendatud. Muudatus võimaldaks vähendada nende kontode arvu, mille kohta teavet vahetatakse, sest 50 000 dollarit kontojäägi kohta on päris suur summa. Siinkõneleja küsis, kas 50 000 dollarit on Rahandusministeeriumi pakutud kompromiss. Vastus oli, et ei ole, see summa tuleneb tegelikult teabevahetuse kokkuleppest, mis võimaldab sellist erandit, aga kehtiv maksualase teabevahetuse seaduse § 14 ei võimalda seda erisust rakendada. Kokkuleppe kohaselt ei pea koguma ja vahetama infot väikeste kontode kohta, aga seadus välistab selle. Sellest siis see muudatusettepanek. See oligi kogu meie arutelu sisu. Sellega ma oma ettekande lõpetan ja olen valmis vastama küsimustele.

17:39 Aseesimees Siim Kallas

Kas ettekandjale on küsimusi? Ei näe soove, järelikult küsimusi ei ole. Aitäh, lugupeetud ettekandja! Kas keegi soovib võtta osa läbirääkimistest ja esineda kõnega läbirääkimistel? Ka seda soovi ma ei näe. Meil on läbi vaadata üks muudatusettepanek. Kuigi juhatajal ei ole mingit kohustust muudatusettepanekut ette lugeda, tahaksin siiski lugeda teile ette muudatusettepaneku ühe punkti, et te saaksite aru, mida me siis nüüd otsustame: "Aruandekohustuslik Eesti finantsasutus võib hoolsusmeetmete võtmisel kohaldada FATCA kokkuleppe I lisa II osa punkti A alapunktides 1, 2 ja 4 ning IV osa punktis A sätestatud erisusi. Erisusi kohaldatakse Eesti aruandekohustusliku finantsasutuse kõigile finantskontodele ühetaoliselt." Ma rohkem muudatusettepanekuid ette ei loe. Aga selline on see muudatusettepanek, mille rahanduskomisjon on esitanud ja mida juhtivkomisjon on täielikult arvestanud. Juhtivkomisjon on teinud ka ettepaneku eelnõu 89 teine lugemine lõpetada. Nii et teine lugemine on lõpetatud ja meie tänane istung lõppenud. Head kojuminekut!

Istungi lõpp kell 17.40.